

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 6, Sayı: 1, 2022, ss. 35-60/ Volume: 6, Issue: 1, 2022, pp. 35-60

Journal homepage: <https://apjir.com/>

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

ABDULHAKİM KÂSİM'İN “EYYÂMU'L-İNSÂNİ'S-SEB'A” ROMANINDA ÖZLEM TEMASI*

Cengiz PARLAK

Öğretim Görevlisi Dr., Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, Adıyaman
Lecturer, Ph.D., Adıyaman University Faculty of Theology Department of Basic Islamic Sciences, Adıyaman/Turkey

cparlak@adiyaman.edu.tr

orcid.org/0000-0001-6247-1762

<https://ror.org/02s4gkg68>

Öz

Napolyon'un Mısır'ı işgali, özelde Mısır genelde Arap toplumunun romana aşına olmasını sağlamıştır. Batı menşeli bir tür olan roman doğduğu yerle münhasır kalmayarak diğer coğrafyalara da ulaşmıştır. Bu tarihten önce Arap toplumunda romanın öncüsü ve bir alt formu sayılabilecek “makâme” adlı tür mevcuttur. Arap Edebiyatı'nın Batıyla münasebeti sonucu bu tür, romana evrilmiş ve artık roman, Arap toplumunda da ilgi görmeye başlamıştır. Zaman içerisinde Arap dilinde yazılmış romanların ortaya çıkmasıyla romanın Arap dünyasındaki yolculuğu da hız kazanmıştır. Yazarın düşün ve hayal dünyasından yazıya dökülen roman, son halini alıncaya kadar birçok faktörden etkilenir. Bu faktörlerden biri de yazarın yaşadığı çevre ve dönemin özellikleridir. Atmışlı yıllarda Arap dünyasında sosyalizm önemli akımlardan biri olarak kendini göstermektedir. Bu etkiyi o dönem yazarlarının eserlerinde görmek mümkündür. Arap edebiyat dünyasında “Altmışlar Kuşağı”nın önemli bir yeri vardır. Bu kuşağın temsilcilerinden biri de makalemizin konusunu oluşturan Abdülhakim Kâsım'dır. Abdülhakim Kâsım altmışlı yıllarda yazım hayatına başlaması sebebiyle o dönem etkili olan akımlardan oldukça etkilenmiştir. İlk romanı olan “Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a” eserinde kırsalda yaşayan bir grup fakir insanın öyküsünü konu edinmesi o dönem etkin akımlardan sosyalizmden etkilendiğini göstermektedir. Yazar romanda farklı temalar bağlamında değişik olgular işlemiştir. Özlem teması bu temalardan en belirgin olanlarından. Özlem temasının eserde bu kadar bariz görülmesinin sebebi Kâsım'ın eserini yazarken içinde bulunduğu halet-i ruhiyesi olsa gerektir. Bu çalışmayla “Altmışlar Kuşağı” yazarlarından Abdülhakim Kâsım'ın hayatı ve ilk romanı “Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a”da işlediği özlem teması analiz edilecektir. Bu vesileyle yazarın eserinin özellikleri hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olunması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Mısır Romanı, Abdülhakim Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, Özlem Teması.

* Bu makale “Abdülhakim Kâsım'ın Hayatı, Edebi Kişiliği ve “Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a” Adlı Romanı” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

THE THEME OF LONGING IN ABDOLHAKEM QASSEM'S NOVEL "AYYAMO'L-İNSANİ'S-SABA"

Abstract

Napoleon's occupation of Egypt, in particular Egypt, in general the Arab society provided to meet the novel. The novel, which is a genre of western origin, has reached other geographies by not being limited to the place where it was born. Before this date, there was a genre called "makame", which can be considered as a precursor and a sub-form of the novel in Arab society. As a result of the relationship of Arabic literature with the West, this type of novel has evolved and now the novel has begun to attract attention in the Arab society. With the emergence of novels written in the Arabic language over time, the novel's journey in the Arab World has also accelerated. The novel, which is written from the author's world of thought and imagination, is affected by many factors until it takes its final form. One of these factors is the environment and the characteristics of the period in which the author lived. In the sixties, socialism emerged as one of the important trends in the Arab World. It is possible to see this effect in the works of the writers of that period. The "Sixties Generation" has an important place in the world of Arabic literature. One of the representatives of this generation is Abdolhakem Qassem, who is the subject of our article. Since Abdolhakem Qassem started his writing career in the sixties, he was highly influenced by the currents that were effective at that time. The fact that he deals with the story of a group of poor people living in the countryside in his first novel "Ayyamo'-Insani's-Saba" shows that he was influenced by the active currents of that period, socialism. The author has handled different phenomena in the context of different themes in the novel. The theme of longing is one of the most prominent of these themes. The reason why the theme of longing is so obvious in the work must be the mood of Qassem when he wrote his work. In this study, the life of Abdolhakem Qassem, one of the writers of the "Sixties Generation", and the theme of longing that he used in his first novel "Ayyamo'-Insani's-Saba" will be analyzed. In this way, it is aimed to have more detailed information about the features of the author's work.

Key Words: Arabic Literature, Egyptian Novel, Abdolhakem Qassem, Ayyamo'l-Insani's-Saba, Longing Theme.

Atıf / Cite as: Parlak, Cengiz. "Abdulhakim Kâsım'ın 'Eyyâmu'l-insânî's-seb'a' Romanında Özlem Teması". *Apjir* 6/1 (Nisan 2022), 35-60.

Giriş

Arap Edebiyatı'nın genel kabul gören tasnifinin bir dönemi olan "İnhitat Dönemi"ni sonlandıran Napolyon'un Mısır'ı işgali sosyal, edebiyat ve kültür alanında pek çok yenilikleri beraberinde getirerek, edebiyat alanında "el-Edebu'l-Hadîs" döneminin kapılarını açmıştır. Bu dönemle beraber Arap Edebiyatı'nda canlanma baş göstermiş ve Arap Edebiyatı daha önce tanımadığı pek çok edebi sanatla tanışmıştır. Bu sanatlar arasında yer alan roman ilk edebi örneğini Muhammed Hüseyin Heykel'in "Zeyneb"¹ adlı romanıyla vermiş daha sonra buna müteakip pek çok roman yazılmıştır. Mısır'ın işgalinin getirdiği bu yenilikler iç ve dış engellerle karşılaşılsa da zaman içerisinde sürekli bir gelişim halinde olmuştur.

Mısır toplumu, Avrupalı sömürgeci devletlerin ülkelerini sömürmesine karşı durmakla beraber onların teknoloji ve diğer alanlardaki gelişmişliğini fark etmiş ve deyim yerindeyse düşmanlarından bile bir şeyler öğrenme yoluna gitmişlerdir. Bu zekice tavır, yukarıda altını çizdiğimiz ve çizmediğimiz birçok alanlarda yeniliklerin ve değişimlerin

¹ Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı-I (1914-1944)* (Ankara: Hece Yayınları, 2015), 56.

önünü açmıştır. Burada Mısır toplumunun gelişmeye açık yönünün etkisini de unutmamak gerekir. Tarihi boyunca iç ve dış birçok düşman ve sıkıntılarla boğuşan Mısır toplumu, tüm bunlara rağmen edebiyat alanında başarılı yazarlar yetiştirebilmiştir.

İslamın altın çağından sonra uzun sayılabilecek bir dönem edebi açıdan durulan Arap edebiyatı, yeni dönemle beraber canlanmaya başlamıştır. "Yeni Dönem" denen dönemde yaşanan sosyal, kültürel ve edebi değişiklikleri ve gelişmeleri anlayabilmek için öncelikle Mısır ve tarihini iyi anlamak lazımdır. Zira bu döneme açılan kapı Mısır'dır denebilir. Arap edebiyatı'nın canlanması Mısır'daki gelişmelerle zirveye çıkmış, bu kanaldan birçok Arap ülkesine yayılmıştır. Bununla beraber Arap edebiyatına giren birçok yeni tür zamanla içselleşmiş ve Arap toplumunun sosyal, kültürel ve edebi kaynağından beslenen örnekler baş göstermiştir. Bu dönemde yetişen usta yazarların her biri, kendi kabiliyet ve istidatına göre eserler yazmış ve kolektif bir çalışmayla bu gelişim dönemine katkıda bulunmuşlardır.

Malumdur ki edebiyat ile içinde bulunduğu çevrenin sıkı bir ilişkisi vardır. Yazarın hayatı ve yaşadığı çevre, yazarının verdiği eserlerin temel kaynak ve malzemesini oluşturur. Bu nedenle bir yazarı incelerken onun düşün yapısını şekillendirdiği için hayatını ve yaşadığı çevrenin siyasi ve sosyal özelliklerini bilmek yazarı anlamada daha fazla fikir verecektir. Bu nedenle Mısırlı yazar Abdülhakîm Kâsım'ın hayatını ve romanını incelemeyi önce yaşamış olduğu dönemdeki sosyal ve siyasi çevreye göz atmak çalışmamızın daha iyi anlaşılmasına ve amacına ulaşmasına katkı sunacağı aşîkârdır.

Mısır, Afrika kıtasının kuzey doğusunda bulunur. Sahra Çölü ülkenin büyük bir kısmını kaplar. Mısırlıların önemli bir geçim kaynağı olan Nil Nehri, Sahra Çölü'nü geçip Akdeniz'e dökülür. Başkenti olan Kahire ise Afrika kıtasında yer alan en büyük şehirdir. Resmi dili Arapça olup, Akdeniz, Filistin, Kızıl Deniz, Sudan ve Libya ile sınırı vardır.² Mısır, Kuzey Afrika'nın en büyük nüfusuna sahip ülkesidir. Nüfusun %94'ü Nil Nehri boyunca yerleşmiştir. Coğrafi olarak Aşağı Mısır ve Yukarı Mısır olarak tanımlanan Mısır, Muhafaza olarak isimlendirilen 29 bölgeye ayrılmıştır.³

Köklü bir geçmişe sahip olan Mısır'ın adı semavi metinler, İbranice, Asurca ve Kuran-ı Kerim'de⁴ de Mısır olarak geçmektedir. Eski Mısır metinlerinde ise "Kem" ismiyle geçmekte ve verimli topraklar manasına gelen siyah topraklar yurdu olarak adlandırılmaktadır. Kabul gören görüşe göre hükümdar Menes'ten⁵ itibaren beş bin yıllık

² Muhammed 'Abdilhâlik Muhammed Fadl vd., *el-Mevsû'atu'l-'Arabiyyetu'l-Âlemiyye*, ed. Sa'd b. 'Abdirrahman el-Bâzî vd. (Riyad: Muessesetu l'mâlî'l-Mevsû'ati li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1999), 23/311-312.

³ Enver Arpa, *Afrika Seyahatnamesi* (Ankara: Fecr Yayınları, 2015), 126.

⁴ *Kuranmeali* (Erişim 15Eylül 2021), Yûnus 10/87; Yûsuf Suresi 12/99; el-Zuhruf 43/51.

⁵ M.Ö. VI bin yıllarda Neolitik kültür Nil Vadisi'nde kök salmaya başladı. Bu dönemde birbirinden bağımsız olan birkaç "Hanedanlar Öncesi" kültür, Yukarı ve Aşağı Mısır'da ortaya çıktı. M.Ö. III. yüzyılda yaşayan Mısırlı tarihçi-rahip Manethon, eski Mısır hakkında ilk bilgilerin alındığı "Aigyptiaka" adlı Grekçe eserinde iki ülkeyi (Aşağı ve Yukarı Mısır) birleştiren kişinin Tinis Kralı Menes (Narmer) olduğunu söyler. Böylece hanedanlar devrini Menes'le başlatan Manethon, 3000 yıl gibi çok uzun bir süre devam eden bu dönemi

geçmiş olan Mısır'ın ilk üç bin yılında Eski Mısır Medeniyeti (Firavun Krallığı) hâkimiyet sürmüş daha sonra Ptolemaios Hanedanlığı, Roma hâkimiyeti, Arap fetihleri, Emeviler dönemi, Abbasiler dönemi, Tolunlular dönemi, İhşidler dönemi, Fatimiler dönemi, Eyyübiler dönemi, Memlüklüler dönemi, Osmanlılar dönemi ve Muhammed Ali Paşa Hanedanlığından mevcut Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar pek çok devlet egemenliği altına girmiştir.⁶

Tarih boyunca pek çok farklı uygarlık ve kültürün etkisinde kalan Mısır tüm bu birikimi kendi içinde yoğurmuş zengin bir mirasa sahiptir. Gerek kültür ve tarih gerek coğrafi açıdan tarihin hemen her döneminde yabancı devlet ve milletlerin ilgisini çekebilmiştir. Tarihin erken dönemlerinden bu yana pek çok farklı ilim ve sanatlarla temayüz etmiş medeniyetlere ev sahipliği yapan Mısır gelişme ve ilerleme dönemlerinden geçmesinin yanı sıra karışıklık ve kaos dönemleri de yaşamıştır. İslam fetihlerinden sonra ilmi ve kültürel alanlarda hızlı bir gelişme gösteren Mısır'ın, bu ilimlerin farklı bölgelere yayılmasında büyük bir rolü olmuştur.⁷

1. Abdülhakîm Kâsım'ın Hayatına Genel Bir Bakış

Abdülhakîm Kâsım'ın doğum yeri hakkında farklı bilgiler bulunmaktadır. Bu yerler arasında Dekahliye şehrine bağlı Bandara köyü,⁸ dedesinin köyü olan Dekahliye şehrine bağlı Mît Karşî köyü,⁹ Ğarbiyye şehrine bağlı Bandara köyü¹⁰ ve Tanta şehrine bağlı Bandara köyü¹¹ zikredilmektedir. Genel görüş Bandara köyünde doğduğudur.

Abdülhakîm Kâsım'ın resmi kayıtlarda 1935 yılı doğumlu olduğu geçmektedir. Fakat Kâsım, bu tarihin doğru olmadığını ifade etmiş ve 1934 yılı Kasım ayında doğduğunu söylemiştir. Doğum gününü bizzat annesine sormuş, annesi de doğum gününün bir kış günü Recep ayının yirmi yedinci gecesini olduğunu söylemiştir. Bu tarih 1934 yılının Kasım ayına denk gelmektedir. Fakat köylerindeki resmi görevli, Kâsım'ın 1935 yılında doğanlarla beraber askere gitmesi için doğum gününü 1935 yılı Ocak ayının birinci günü olarak kaydetmiştir.¹²

günümüzde ilim adamlarının da benimsediği otuz bir hanedanın hüküm sürdüğü Eski, Orta ve Yeni Krallıklar adı altında üç bölüme, bunları da kendi içlerinde çeşitli alt bölümlere ayırmışlardır. Daha fazla bilgi için bk: İbrahim Özhazar - İsa Elbinsoy, *Modern Dönem İslam Ülkeleri 1* (İstanbul: Tire Yayıncılık, 2017), 80-81.

⁶ Nâsir el-Ensârî, *el-Mucmel fî Târîhi Mısır* (Kahire: Dâru'ş-Şurûk, 1997), 7-13.

⁷ Hatîce el-Hadîsî, *Medârisu'n-Nahviyye* (Ürdün: Dâru'l-Emel, 2001), 258 vd.

⁸ Suheylâ Fevzî, "es-Sahîr... 'Abdülhakîm Kâsım", *el-Yevmu's-Sabi'* (Erişim: 03 Ekim 2021).

⁹ Muhammed Şâir, *Kitâbatu Nevbeti'l-Hirâse* (Kahire: el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-'Amme li'l-Kitâb, 2013), 247.

¹⁰ Muhammed Abdullah el-Hâdî, "Abdülhakîm Kâsım... (Kıssatun Lem Tektetil)", *el-Antûlûciyâ* (Erişim: 03 Ekim 2021).

¹¹ Muhammed Hâfız, "el-Yevm... Zikrâ Vefâti'l-Kâtib 'Abdülhakîm Kâsım", *el-Bevvâbe* (Erişim: 03 Ekim 2021).

¹² Şâir, *Kitâbatu Nevbeti'l-Hirâse*, 247; Sa'd el-Kırş, "Abdülhakîm Kâsım Musekkafun ve Kâtibun Misrî", *el-Arab* (Erişim: 03 Ekim 2021).

Abdülhakîm Kâsım babasının üçüncü eşinden doğan çocuğudur. Hastalıklı bir çocukluk dönemi geçirmesinin Kâsım üzerinde ciddi etkileri olmuştur. Nitekim hastalığı onu sürekli babasıyla beraber bulunmaya mecbur bırakmış ve onu diğer çocuklardan daha ayrıcalıklı bir konuma getirmiştir. Bu durumu Kâsım şöyle ifade etmektedir: “Sürekli hasta bir çocuk olmam sebebiyle ailenin diğer çocuklarıyla zaman geçiremiyordum. Hastalığım beni daima babamın gözetiminde ve evimizin büyük odasında, dokunaklı akşamüstleri ve rutubetli akşamlarda babamın dostlarıyla olan sohbetlerinde olmaya zorluyordu.”¹³

Kâsım'ın güzel konuşma yeteneği bulunan, dinleyicileri kolayca etkisi altına alabilen, çokça dost ve ahababı bulunan ve fazlaca hayat tecrübesi bulunan babasıyla uzun zaman geçirmesi onun edebi hayatında önemli bir takım izler bırakmıştır.¹⁴ Bu durumu Kâsım: “Bu âlemin kapılarını sığınabilmem için babam açtı. Akranlarım gibi normal bir hayat süremeyen hasta bir çocuktum. Babamın âlemine kaçtım, onu sevdim ve bağlandım.”¹⁵ diyerek özetlemiştir.

Kâsım sekiz yaşına gelince eğitim hayatına başlamak için babasının evinden annesinin Mît Ğamr'daki köyüne gitmiştir. Fakat dedesinin köyünde beş senesini mutsuz şekilde geçirmiştir. Bu sıralarda okumaya merak salmış ve adeta bulduğu her kitabı okumaya başlamıştır.¹⁶ Bu sıralarda yakın köylerden eğitim için gelip Mît Ğamr'da yanlarında hiç kimse olmadan kiralık odalarda yaşayan çocuklara özenmektedir. Bu özentisi onun ilk hikâye yazma girişimine ilham kaynağı olmuştur. Çatıda tek başına yaşayan ve komşu kızına âşık olan bir genç ile ilgili bir hikâyeye yazmıştır. Fakat hikâyeyi yazdığı sayfalar kaybolmuş, kendisi de daha sonra hikâyeyi unutmuştur. Bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Harika bir düştü. Sanki inanamıyordum. Hikâyeyi feci bir sonla bitirdim. Kız intihar ediyor, genç ise kafayı sıyrıyordu.”¹⁷

Kâsım 1948 yılında ilkokuldan mezun olmuş ve 1949 yılında Tantâ'da “en-Nâsır” lisesinde eğitimine devam etmiştir.¹⁸ Lisede okurken sıtma hastalığı atlatan Kâsım 1954 yılında Kahire'ye gitmiştir. 1955 yılında İskenderiye Üniversitesi Hukuk bölümüne kaydolmuştur.¹⁹ Fakat babasının vefatından sonra maddi açıdan zor günler yaşaması nedeniyle üniversite eğitimini yarıda bırakmıştır. Kahire posta teşkilatında²⁰ yazı işleri bölümünde işçi olarak çalışmaya başlamıştır.²¹ 1959 yılında²² Mısır Komünist Partisi'ne üye olmakla suçlanmış ve beş sene hapis cezasına çarptırılmıştır. 1964 yılında infazının

¹³ Fevzî, “es-Sahîr... 'Abdülhakîm Kâsım”.

¹⁴ Muhammed Şaîr, “Abdülhakîm Kâsım: Kâtibu'l-Eşvâk ve'l-Esâ”, *el-Ahbâr* (Erişim: 03 Ekim 2021).

¹⁵ Şaîr, *Kitâbâtü Nevbeti'l-Hirâse*, 13.

¹⁶ Şaîr, “Abdülhakîm Kâsım: Kâtibu'l-Eşvâk ve'l-Esâ”.

¹⁷ Şaîr, *Kitâbâtü Nevbeti'l-Hirâse*, 14.

¹⁸ Şaîr, *Kitâbâtü Nevbeti'l-Hirâse*, 247.

¹⁹ Esmâ' Deylemî, *el-Bunyetu's-Serdiyyetu fi Rivâyeti Eyyâmu'l-İnsâni's-Seba' li 'Abdilhekîm Kâsım* (Cezayir: Muhammed Bûdyâf Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 5.

²⁰ Hayrî Hasan, “Ebî... Ellezi La Ya'rifuhu Ehed”, *el-Vefâ* (Erişim: 05 Eylül 2021).

²¹ Deylemî, *el-Bunyetu's-Serdiyyetu*, 5.

²² Şaîr, *Kitâbâtü Nevbeti'l-Hirâse*, 17.

bitmesi sonucu serbest bırakılmıştır. 1966 yılında hukuk lisans diplomasını alabilmiş ve mezuniyet sonrası Emeklilik Sigortası Genel Müdürlüğünde çalışmaya başlamıştır.²³

Edebi bir panele katılmak için 1974 yılında²⁴ Almanya'ya giden Kâsım o esnada Doğu-Batı şeklinde ayrılmış Berlin'de on bir sene kalır. Almanya'ya gitme nedenini şöyle dile getirmiştir: “Avrupa'ya uzun bir süre kalma niyetiyle gittim. Biz, önceki neslin sahip olduğu fırsatlara sahip olmayan yazarlarız. Devlet veya üniversite tarafından maddi olarak desteklenen grupları kastediyorum. Kişisel bir macera olarak Berlin'de kalmaya karar verdim ve sonuçlarına tümüyle katlandım.”²⁵ Berlin'de Mısır Edebiyatı, özellikle de mensup olduğu kuşak olan “Altmışlar Kuşağı” hakkında bir doktora tezi hazırlamaya başlar. Bu kuşak klasik yazım kaidelerine ve Necîp Mahfûz ve Tevfîk el-Hekîm gibi “Babalar”ın rölüne başkaldıran bir kuşaktır. Kâsım; Edvar el-Harrât, İbrâhîm Aslân, Sun'ullah İbrâhîm, Cemâl el-Ğîtânî ve Saîd el-Kafrâvî gibi bu kuşağın yeni yüzlerini, kendi kuşağının imtiyazını ve karşılaştığı sıkıntıları ele alan eleştirel bir tez yazma niyetindedir. Fakat akademik yönünden çok sanatçı yönünün ağır basması, Berlin'deki hayat meşgaleleri ve geçinmek için gece bekçisi olarak çalışması gibi etmenler sebebiyle bu isteğini yerine getirememiş ve 1985 yılında Mısır'a dönmüştür.²⁶

1987 yılında “Tecemmu” partisinden²⁷ seçimlere girmeye karar veren Abdülhakîm Kâsım'ın partisi seçimleri kaybeder. Bu olay sonrasında beyin kanaması geçirir ve dört ay hastanede kalır. Bu hastalık nedeniyle sağ tarafı felç kalır. Yazı yazamadığı için vefat tarihi olan 13 Kasım 1990 tarihine kadar yazmak istediklerini eşine yazdırır.²⁸

2. Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a Romanı

2.1. Romanın Tanıtımı

Abdülhakîm Kâsım ilk romanı olan “Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a”yı cezaevindeyken yazmaya başlamıştır. Yazım yılı net olmasa da cezaevinde kaldığı süreç 1959 yılı ile 1964 yılları arasındadır. Dolayısıyla Kâsım'ın romanını bu yıllar içerisinde kaleme almaya başladığı söylenebilir. Kâsım, daha sonraları romanını üç defa tashih etmiş²⁹ ve romanı 1969 yılında Dâru'l-Kâtibi'l-Arabî matbaası tarafından neşredilmiştir.³⁰

Roman, “الحضرة” (Akşam Toplantısı), “الخبيز” (Ekmek Pişirme), “السفر” (Yolculuk), “الخدمة” (Hizmet), “الليلة الكبيرة” (Büyük Gece), “الوداع” (Veda) ve “الطريق” (Yol) olmak üzere toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Kâsım her bölümü birbiriyle ilişkili şekilde

²³ Deylemî, *el-Bunyetu's-Serdiyyetu*, 5.

²⁴ Deylemî, *el-Bunyetu's-Serdiyyetu*, 5.

²⁵ Şâir, *Kitâbâtü Nevbeti'l-Hirâse*, 11-12.

²⁶ Deylemî, *el-Bunyetu's-Serdiyyetu*, 5-6.

²⁷ Kırş, “Abdülhakîm Kâsım Musekkafun ve Kâtibun Misrî”.

²⁸ Deylemî, *el-Bunyetu's-Serdiyyetu*, 6.

²⁹ Deylemî, *el-Bunyetu's-Serdiyyetu*, 6.

³⁰ Şâir, *Kitâbâtü Nevbeti'l-Hirâse*, 248.

yazıya dökmüştür. Roman toplam iki yüz otuz beş sayfadan meydana gelmektedir. Bu çalışmada yapılan alıntılarda "Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a"³¹ romanının 1996 yılı baskısı esas alınacak ve çalışmamızda yapılan göndermeler dipnotta sayfa numaralarıyla gösterilecektir.

Roman kırsalda yaşayan bir grup dervişin hayatını, bağlı oldukları Şeyh Ahmed Bedevî'nin mevlidini kutlamak için yaptıkları hazırlıkları ve sonrasında Şeyh'in medfun olduğu Tantâ şehrine yapılan yolculuğu ve mevlidin kutlanıp tekrardan eve dönüş hikâyelerini konu edinmektedir. Yazarın bu ana konu yanında pek çok talî konuyu işlediği ve eserinde sosyal çevreden çokça faydalandığı görülür. Öyle ki roman bir dönem Mısır'ın genel vaziyeti, kırsal yaşamı ve önemli bir şehri olan Tantâ hakkında pek çok malumat sunmaktadır.

2.2. Romanın Olay Örgüsü

Yedi bölümden oluşan "Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a" adlı romanın olay örgüsü şu şekilde gelişmektedir:

2.2.1. "الحضرة" (Akşam Toplantısı)³²

Abdülazîz hayatı boyunca akşam namazına sevgi duymuş bir çocuktur. Babası Hâcî Kerîm ise sık sık vakurca "Akşam namazı bir hazinedir, kaçırmayın."³³ demektedir. Hâcî Kerîm akşam namazını kılınca, ağzı zikirle meşgul olarkten balkondaki yerine oturmak için doğrulur. Bu koltuğa ondan başkası oturmamaktadır. Tesbihatını bitirince gözleri ufuklara dalar ve sultanın³⁴ adını anıp iç geçirir. Abdülazîz ise bu esnada babasının yanına sokulmakta, hayal dünyasında normal olmayan insanlar ve olağanüstü olaylar belirmektedir. Evleri tüm aile ve akrabalarının oturduğu mahallenin başköşesinde yer almaktadır. Hâcî Kerîm onların önderi olup pek sevilen biridir.

Akşam vakti çökünce baba Hâcî Kerîm oğlu Abdülazîz'e feneri getirmesini emreder ve Abdülazîz lambayı yakıp evin büyük salonuna getirir. Her akşam Hâcî Kerîm'in evinde dini toplantılar gerçekleşmektedir. Ahmed Bedevî bu toplantılara gelen ilk kişidir. Zeki bir gençtir ve İhvân'ın kitaplarını okur. Yuvarlak çocuk yüzlü, pembe yanaklı, kısık gözlü ve daima gülen biridir.

Ali Halîl titiz, çekingen ve bakkal dükkânı sahibidir. Tarikat kardeşlerinin sohbetlerine daima en son gelir. Namazı ağır ağır kılar, tadil-i erkâna riayet eder. Göbekli, omuz ve kolları ince, zayıf yüzlü, soluk benizli, az konuşan ve kahkaha atmayan biridir. Sessizce gülümseyince solgun yanakları bir miktar kanlanıp canlanır.

³¹ 'Abdülhakîm Kâsım, *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a* (Kahire: Mektebetu'l-Ustra, 1996), 235 s.

³² Bu bölüm romanın 5 ila 45. sayfalarını kapsamaktadır.

³³ Kâsım, *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*, 7.

³⁴ Sultandan kasıt Şeyh Ahmed Bedevî'dir.

Muhammed Kâmil uzun esmer biridir. Omuzları geniştir. Gecelerdeki zikircilerin ve okuyucuların başını çeken kişidir. Saçlarına aklar düşmüştür fakat hala çocuğu bulunmamaktadır.

'Irâkî Atraş sağlıklı şekilde duymayan ve konuşamayan biridir. Hayatla tüm bağı, insanların dudakları arasında şekillenen kelimeleri tanıyabildiği hızlı ve keskin gözleridir. Bir manayı ifade etmesinden ziyade gülüşlere sebep olan kesik kesik kelimelerle cevap verir.

Muhammed 'Âyek narin vücutlu ve pürüzsüz beyaz elleri olan biridir. Şık giyinir ve daima parfüm kokar. Çapkındır ve hırsız Revâyih'in kocasıdır.

Ömer Ferhûd deve sahibi bir karakterdir. Gündüz kocaman devesine arkadaşlık eder. Yularını koluna dolar ve sürekli yemeğini verir. Zikirlerde ise kalbi yerinden uçar, ağzından köpükler akar. Adamlar sakinleşinceye kadar onu tutar. Mevlit zamanı ise devesinin üzerinde erzak sandıklarıyla şehrin yolunu tutar.

Selîm Şerkesî Neccâr, akıl hastası olan bir ailenin son çocuğudur. Sessizce ve konuşmadan oturur, söylenen şeylere kızarak veya hoşnut şekilde güler yorumlar yapar.

Toplantıya gelen daha bunlar gibi nice kişilikler vardır. Roman başkahramanı Abdülazîz'in toplantıya gelen hemen herkesle içsel bir bağı bulunmaktadır. Bu toplantılarda her roman kahramanı kendi dünyasından ve içinde bulunduğu vaziyetten söz eder ve samimi bir ortam oluşur. Her haftanın Pazartesi ve Cuma geceleri diğer gecelerden farklıdır. Bu gecelerdeki toplantılarda Delâl-i Hayrât, Kasîde-i Bürde ve el-Vesîle adlı kitaplardan bölümler ve daha sonra da fatihalar okunmaktadır.

Hâcî Kerîm ve dervişlerin bağı oldukları Şeyh Ahmed Bedevî'nin mevlit şenliklerinin zamanı dervişlerin hayatındaki en önemli etkinliklerden biridir. Zira tüm dervişler mevlit zamanını her sene dört gözle beklemekte ve hazırlıklar yapılmaktadır. Selîm Şerkesî'nin mevlit şenliklerine bir hafta kaldığını haber vermesi Hâcî Kerîm'de büyük bir sevinç yaratmıştır. Yanında bulunan dervişlere sevinç içerisinde: "*Evlatlarım, Gelecek Cuma toplantımızı sultanın huzurunda yapacağız.*"³⁵ deyince yüzler güler ve sevinçten parlar.

2.2.2. "الخبيز" (Ekmek Pişirme)³⁶

Bu bölümde mevlit için ekmek pişirimi ve bu olgu etrafında gelişen olaylar konu edinilmektedir. "*Ekmek Pişirimi*" roman kahramanları için büyük önem arz etmektedir. Nitekim mevlit süresi boyunca yapılan ekmek ve peksimetler tüketilecek ve bu ekmek ve peksimetlerden infak edilecektir. Ekmek pişirme işini özellikle Hâcî Kerîm'in ailesi üstlenmekte ve Hâcî Kerîm'in eşi tarafından organize edilmektedir.

³⁵ Kâsım, *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*, 33.

³⁶ Bu bölüm romanın 47 ila 80. sayfalarını kapsamaktadır.

Mevlit şenlikleri için ekme pişirileceği haberi tüm belde yayılmış ve yoğun bir hazırlık içerisine girilmiştir. Her kadın bu etkinliğe katılmak için gelip çorbada tuzunun bulunması için yardım etmekte veya ekme yapımında kullanılacak malzeme getirmektedir. Yazar, ekme yapılan Hacı Kerîm'in evini özellikle ambarı roman başkahramanı Abdülazîz'in gözünden ayrıntılı tasvir etmektedir. Mevrit yapım etkinliğine Hacı Şevk te gelmiştir. Hacı Şevk Hacı Kerîm'in çok değer verdiği, Abdülazîz'in annesi kadar sevdiği ve kızların ismini duyunca gözlerinin parladığı bir roman kahramanıdır. Hacı Şevk'in kocası yıllar önce vefat etmiş evin geçimi ve diğer işlerini o yüklenmiştir. Hacı Kerîm'in sık sık ziyaret ettiği Hacı Şevk ile Hacı Kerîm arasında sıkı bir bağ vardır. Konuşması düzenli ve ağırbaşlı bir kadındır.

Sonraki kısımda ekme yapımı için hamurun hazırlanışına değinilmekte ve bu işlem ayrıntılı tasvir edilmektedir. Ekme yapımının ev halkı açısından büyük önemi olduğu gibi belde halkı için de büyük önemi vardır. Nitekim bu ekme hazırlandıktan sonra romanın bir diğer kahramanı Ömer Ferhûd'un devesi üzerinde Tantâ'daki hizmet evine gönderilir. Tantâ'da mevrit şenlikleri boyunca bu ekme ve peksimetler tüketilmektedir. Ekme ve peksimetler için yoğun çabalar sonucunda hamur hazırlanmıştır. Ekme yapımına başlanması için Abdülazîz'in annesi kızlarından birine ekme yapım işine yardım etmesi için Ümmü Sabâh'ı çağırmasını söylemiştir. Ümmü Sabâh, ekme pişirme işleri için tandırın önünde çalışan gündelikçi bir kadındır. Bu etkinliğe Abdülazîz'in büyük ablası Reşîde de çağırılmıştır. Ümmü Sabâh'ın Hacı Kerîm'in evine gelmesiyle ekme pişirme etkinliği başlamıştır. Ümmü Sabâh bir odun kamışını lambanın ateşine uzatıp sesini yükselterek besmele çekmiş ve yanan kamışı tandıra atmıştır. Abdülazîz'in annesinin ve diğer kızların da elinde tandır küreği vardır. Bir an sessizlik oluşmuş ve dudaklar besmele fısıldamaktadır. Tandır ocağı kor ateşle dolmuş, Ümmü Sabâh kızların yaptığı ekme hamurunu küreğiyle tandıra atmaktadır. Bu sırada civardaki evlerden kadınlar etkinliğine katılmak, evlerinde ateş yakabilmek için ateş almak veya ekme yapım malzemesi getirmek için Hacı Kerîm'in evine gelmeye devam etmektedir.

"Ekme Pişirme" bölümüyle yazar gelişme bölümüne giriş yapmıştır. Bu bölümde yazar, ana tema olarak mevrit şenliklerini kutlamak için ekme ve peksimet yapımını ayrıntılı olarak işlemektedir. Bu ana tema yanında birçok talî konuyla olayları ilgi çekici hale getirmekte ve hep aynı tema üzerinden yürüyerek konunun sıkıcı bir hal almasının önüne geçmek gibi niyeti olduğunu hissettirmektedir. Yazar, bu bölümde kurguladığı olaylarla sonraki bölümlerde meydana gelecek olayların bazı ipuçlarını ve öncül haberlerini vermektedir.

2.2.3. "السفر" (Yolculuk)³⁷

Bu bölümde Hacı Kerîm ve cemaatinin Tantâ şehrine yaptıkları yolculuk konu edinilmektedir. Ekme pişirimi tamamlandıkça roman kahramanları yolculuk için hazırlık

³⁷ Bu bölüm romanın 81 ila 111. sayfalarını kapsamaktadır.

yapmaya başlarlar. Hazırlıklar tamamlanınca Hâcı Kerîm önde cemaati arkada yola koyulurlar. Hâcı Kerîm yolda kendisine selam verenleri veya elini öpmek isteyenleri geri çevirmemektedir. Kadınlar ise bir erkek rehberliğinde farklı bir yol tutmuşlardır. Yolun tüm zorluklarına rağmen yolculuğu, evde oturmaya yeğlemişlerdir. Bu esnada yolda rastladıkları kişiler şeyhin makamında kendileri için fatiha okunmasını veya dua edilmesini talep etmektedirler. Kafile bu şekilde yoluna devam ederken Ali Halîl'in dükkânına uğramıştır. Ali Halîl koşturarak Hâcı Kerim'in ellerine sarılmış ve oturmaları için hasır getirmeye gitmiştir. Dükkânı ağzına kadar mallarla dolu Ali Halîl, oturaklar üzerine beyaz bir örtü sermiş Hâcı Kerîm ve yer bulabilen cemaati oturmuştur. Ali Halîl'in şekerleme ikramında sonra uzaktan Ömer Ferhûd koca cüsseli devesiyle hızlıca gelmiştir. Gençlerin yardımıyla yapılan ekmeçler Ömer Ferhûd'un devesine yüklenmiştir. Abdülazîz, içindeki tereddütlere rağmen rica eder tarzda Ömer Ferhûd'dan kendisini devesine bindirmesini istemiştir. Nihayet isteği kabul görmüş deveye binmiştir. Annesinin güneşin çarpmaması için verdiği başlığı hiçbir şey anlamadan almış ve bir iki düşme tehlikesinden sonra deve Tantâ'nın yolunu tutmuştur.

Kafile bir müddet yürüyerek yolculuk yaptıktan sonra tren istasyonuna varır. Daha sonra trene binip Tantâ yolunu tutarlar. Hâcı Kerîm pencerenin yanına oturur, yanına Ahmed Bedevî, karşısına ise Muhammed Kâmil ve Ali Halîl oturur. Diğer adamlar ve birkaç kadın ise arabanın iki tarafında bulunan koltuklara dağılırlar. Bir an şaşkınlık ve tuhaflık olur, tren ise gürleyerek hareket eder. Yolculuk sırasında hoş sohbetler edilir ve kafile bu şekilde Tantâ şehrine varır.

2.2.4. “الخدمة” (Hizmet)³⁸

Yazar bu bölüme Tantâ şehrinin mahallelerini ve caddelerini özellikle başkahraman Abdülazîz'in gözünden uzun uzadıya tasvir etmekle başlamaktadır. Genel bir bilgiden sonra Hâcı Kerîm'in roman kahramanlarından 'Âyek ile ev kiralama arayışına girdiği görülür. Zira Tantâ'ya varınca henüz ev kiralamamışlardır. Birkaç denemeden sonra mevlit süresi boyunca kalacakları bir ev kiralarlar. Bu ev Hacı Kerîm'in uzaktan da akrabası olan Ümmü Talat'ın evidir. Ümmü Talat romanda iyi bir kadın olarak vasıflandırılmaktadır.

Ev kiralama işinden sonra Hacı Kerîm ve kafilesi Şeyh Ahmed Bedevî'nin türbesini ziyaret ederler. Yazar bu anı şöyle dile getirmektedir: *“Sikketu'l-Cedîde sokağının başında karşı karşıya eski ve tozla kaplı evler vardı. Tenteler bir vitrinden diğerine dükkânlar üzerinde uzanıyordu... Bezden oluşan deliksiz bir çatıydı... Eski ve karanlık tünel gözleri yumuşatmaktaydı... Gözlerin kargaşası tatlı suyla dindikten sonra el-Bedevî'nin manzarasını izlemeye başlıyordu... İşte şimdi türbe... Sultanın kubbesi görüldüğünde Abdülazîz babasının adımlarındaki duraksamayı biliyor, önceden tahmin edebiliyordu. Adamların kalpleri ise Hâcı Kerîm'in kalbine bağlı durumdaydı. Her şeyi unutmuşlar ve gözler Bedevî'nin türbesinin görüntüsüne bakakalmıştı...*

³⁸ Bu bölüm romanın 113 ila 148. sayfalarını kapsamaktadır.

Abdülazîz ise onlar arasında kendine hastı. Bütün demir parçacıkları mıknatıs yönüne doğru sistematik çekilirdi fakat o ise bunlardan farklı yabancı bir maden gibiydi... Hâcî Kerîm Seyyid Ahmed Bedevî'nin türbesi karşısında durup:

- "Esselamu Aleykum ey efendim Ahmed Bedevî... Esselamu Aleyke ey sultan..."³⁹ dedi.

2.2.5. "الليلة الكبيرة" (Büyük Gece)⁴⁰

Yazar bu bölüme Hâcî Kerîm'in kiraladığı evi tasvirle başlamaktadır. Hâcî Kerîm ve kafilesi eve yerleşmiştir. Her mevlit zamanı dervişler büyük bir ziyafet düzenlemektedirler. Bu ziyafet için herkes bir şeyler yapmakta ve kadınlar güzel yemek pişirmektedir. Romanın "Büyük Gece" bölümü mevlit şenlikleri kapsamında çekilen ziyafetin ve roman kahramanları arasındaki yardımlaşma gibi birçok talî olayın konu edinildiği bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar bu durumu "Mutfakta ocaklar birbiri ardına dizilmiş başları üzerinde siyah yemek tencerelerini taşıyorlardı. Yemek ve yağ kokusu her tarafa yayılmıştı, Abdülaziz neredeyse kusmak üzereydi. Ocaklar sabırla kaynama sesleri çıkartıyor ve sanki cansız ve nağmesiz Delâil-i Hayrât okuyor gibilerdi. Tencereleri başları üstünde taşıyorlardı, sanki köydeki siyahî kadınlar şeklinde imal edilmişlerdi. Kadınlar tencereler üzerine eğilip kapaklarını açıyor ve yüzlerini buhara daldırıyorlardı. Keççeler tencerelere daldırılıp çıkarılıyordu. İçlerinde sos ve siyah et parçaları, etlerin çevresinde ise yağdan bir çerçeve vardı. Loş oda, ocaklar, sıcaklık ve kadınların anne karnındaymış gibi gizemli hareketleri... Muhammed Kâmil'in geçen sene boşadığı eşi yağlı yemeğin buharının, lambaların ve ocakların dumanları içerisinde yüzüyordu. Aklı biraz karıştı. Bir şeyler söylüyor, durup dururken peygambere salâvat getiriyor ve sultana nida ediyordu. Ahmed Bedevî'nin eşi tenceredeki suyu karıştırıyor, gözleri de arkadaki ürperen arkadaşını izliyordu. Şerkesî'nin eşi yere yayılmış, bıçağıyla soğanla uğraşmakta ve gözyaşları hafif çiseleyen yağmur gibi akmaktaydı. Karanlık, buhar ve dumanın yoğunluğu, Hâcî Kerîm'in kızlarının gülüşlerini gizlemekteydi."⁴¹

Ziyafetten sonra Abdülazîz dışarı çıkmış ve şehrin sokaklarında gezmeye başlamıştır. Yazar, roman başkahramanı Abdülazîz'in gözünden Tantâ şehrini özellikle de "Sikketu'l-Cedîde" caddesini ayrıntılı tasvir etmektedir. Ayrıca bölümde başkahraman Abdülazîz'in yaşadığı duygusal kırılmalar ve sorgulamalara geniş yer verilmektedir.

2.2.6. "الوداع" (Veda)⁴²

Bu bölüm roman kahramanlarının mevlidi kutlayıp köye dönüş yolculuklarını konu edinmektedir. Roman kahramanları Tantâ'da bir hafta geçirmiş ve bu süre içerisinde mevlit şenlikleriyle meşgul olmuşlardır. Fakat köye dönüş zamanı gelince herkeste bir keder baş göstermiştir. Yazar bu manzaradan bir kesiti şöyle betimlemektedir: "Ömer

³⁹ Kâsım, *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*, 130.

⁴⁰ Bu bölüm romanın 149 ila 174. sayfalarını kapsamaktadır.

⁴¹ Kâsım, *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*, 152.

⁴² Bu bölüm romanın 175 ila 197. sayfalarını kapsamaktadır.

Ferhûd fırlayarak hizmet evinin içine daldı. Hâcî Kerîm ise avlunun ortasında bastonuna dayanıp abasını göğsünde ilikleyerek durmuştu. Ümmü Talat elinde sandalyeyle kapıdan çıktı ve Abdülazîz'e uzattı. Abdülazîz sandalyeyi konuşmadan müteşekkir halde Ümmü Talat'ın tarafına bakan babasına verdi. Hâcî Kerîm abasını kucağına koyarak oturdu. Avuçlarıyla bastonunun kulpunu tutmuş, önüne doğru bakıyordu. Abdülazîz ise arkasında durmaktaydı. Ümmü Talat evin kapısının hemen dibinde merdivenin ilk basamağına oturmuş, kadınlar ise pencerelerdeydi. Birbirlerine seslenme nidaları veya çocukların bağırmaları... Fakat kesişen seslerin ardında tüneyen bir sessizlik vardı. Birbirinden uzak renkli nakışlara sahip koyu siyah zemin gibi hiç bozulmayan güçlü bir sessizlik..."⁴³

Nihayet her şey derlenip toparlanıp dönüş yoluna koyulmuşlardır. Genel olarak herkeste hüznünlü bir hava vardır. Yazar bu bölümde de yer tasvirlerine devam etmektedir. Tasvirici anlatımın kendini hissettirdiği bölümü yazar, sonuç bölümünün alt yapısı olarak kurgulamıştır. Nitekim sonuç bölümünde de bu duygusal hava ve işaretini verdiği bazı olaylar devam etmekte ve nihayete ermektedir. Bir önceki bölüme göre başkahraman Abdülazîz'in daha pasif olduğu görülür.

2.2.7. "الطريق" (Yol)⁴⁴

Romanın sonuç bölümünü oluşturan "Yol" bölümünde yazar genel olarak roman kahramanlarının dışarı çıktığı acıklı sonları işlemektedir. Bir önceki bölüm olan "Veda" bölümüne benzer olarak bu bölümde de dramatik sahneler sıklıkla yansıtılmaktadır. Roman başkahramanı Abdülazîz'in aktif olduğu bölümde tasvirici anlatım etkisini hissettirmektedir. Yazar bu bölümle romanın duygusal boyutunu daha da öne çıkarma niyetinde görünmektedir.

Yazar bu bölüme başkahraman Abdülazîz'in belirsiz bir yer ve zamanda yaptığı yürüyüşü ve etrafındaki manzarayı tasvirle başlamaktadır. Bu yürüyüşün sonunu köylerindeki evlerine varmasına başlayarak yolda ablası Reşîde karşılaştığını dile getirmektedir. Ablasına sınıksız sarılıp hasret gideren Abdülazîz'in bu durumu yazar şöyle ifade eder: "Abdülazîz koşarak uzaklaştı. Uzaktan onun, evlerinin kapılarının önünde durduğunu fark etti. Daha ona doğru yürümeden sesi karanlıkları yararak ona ulaşıyordu.

- Abdülazîz... Kardeşim...

Onu göğsüne doğru çekti. Baş çenesinin altındaydı. Abdülazîz ona sıkıca sarılıyor, kalp gibi şefkatle titreyen minicik insanı içine sokabilmeyi arzuluyordu. Korkan bir çocuk gibi sinesine sığınmıştı...

Gözyaşları akmaya ve bedeni hıçkırıklarla titremeye başladı. Her ikisi de hıçkırarak bir kez daha sınıksız sarıldılar. Çevrelerindeki gecenin karanlığını ise dudak emişleri, inlemeler ve ağıt sözcükleri sarmıştı..."⁴⁵

⁴³ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 180-181.

⁴⁴ Bu bölüm romanın 199 ila 235. sayfalarını kapsamaktadır.

Bu duygusal anlardan sonra bir gariplik olduğunu anlayan Abdülazîz evine doğru koşar. Yol üzerindeki evlerde anormal bir hareketlilik olduğunu sezen Abdülazîz'in kalbi kan ağlamaktadır. Yol üzerinde Abdülazîz ile karşılaşan Ömer Ferhûd Abdülazîz'in iyi olmasına çok sevinmiştir. Ayrıca olayların akışından Abdülazîz'in Ali Halil'in öldüğünü burada öğrendiği görülmektedir:

"- İyi olduğun için binlerce kez hamdolsun Abdülazîz Bey... İyi olduğun için binlerce kez hamdolsun..."

*Ömer Ferhûd'un sesi hüznüydü. Kara elbisesi içersinde iki büklüm görünüyordu. Evine girerek kapıyı kilitledi. Abdülazîz ise Ali Halil'in kapalı dükkânına koştu. Şimdi üşümüş on beş volt bir lamba, idam edilmiş bir ceset gibi tavana asılmış olmalıydı. Ali Halil ölmüştü. Ölüm, karanlık köşelerden kör gözleriyle Abdülazîz'i izliyordu."*⁴⁶

Abdülazîz bu olaydan sonra hızlıca evlerine gider. Babasının sedye üzerindeki cesediyle karşılaşan Abdülazîz kendini babasının üzerine kapaklar ve duygusal anlar yaşar. Bu olaydan sonra yazar Abdülazîz'in evin geçimini üstlenmesi ve karşılaştığı zorluklardan bahsetmektedir. Hacı Kerîm'in hastalanma sürecini ve sonrasında yaşananları da uzun uzadıya dile getiren yazar, Abdülazîz'in uzun süre sonra çocukluk aşkı Semîra'yla karşılaşmasını ve sonrasında oluşan duygu yoğunluğu halinden söz etmektedir. Roman bu şekilde son bulmaktadır.

3. Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a Romanında Özlem Teması

Özlem, bir kimseyi veya bir şeyi görme, kavuşma isteği, hasret, tahassür anlamlarını ihtiva eden bir kavramdır.⁴⁷ Özlem, insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olduğu için hakkında pek çok şey yazılmıştır. İnsanoğlu belki de içinden çıkarıp atamadığı özlem duygusunu kâh türkülere kâh şiirlere kâh romanlara konu etmiş ve bu şekilde bir teselli bulma yoluna gitmiştir. İnsanlık tarihi boyunca özlem duygusu hem düzyazıda hem de şiirlerde işlenen önemli bir tema olmuştur.

"Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a" romanında göze çarpan temalardan biri özlem temasıdır. Yazarın eserini cezaevindeyken kaleme aldığı düşünülürse sık sık özlem temasını işlemesi doğal bir sonuçtur. Nitekim bir eserin, yazarının duygu ve düşüncelerini yansıtmaması düşünülemez. Abdülhakîm Kâsım'ın cezaevinde yaşadığı sıkıntılar ve duyduğu özlemler karşısında tek çareyi küçüklükten beri meftûn olduğu yazmada bulmuştur. Cezaevindeyken yaşadığı yalnızlık, hissettiği üzüntü, gözünde tüten aile ve sıra hasreti Kâsım'ı ilk romanını yazmaya götüren ana etkenlerden sayılabilir. Yazarın hayatı göz önüne alınarak düşünüldüğünde, romanının ana temasını ilk dönem yaşantısıyla harmanladığı görülmektedir. Romanın ikinci kahramanı Hâcî Kerîm karakterinin kendi

⁴⁵ Kâsım, *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*, 203.

⁴⁶ Kâsım, *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*, 203-204.

⁴⁷ Şükrü Halûk Akalın vd., "Özlem", *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011), 1870.

babasıyla önemli ölçüde benzerlik göstermesi, roman kahramanı Abdülazîz'in babasıyla olan duygusal bağı ve yazarın duygu ve düşüncelerine tercüman olması gibi pek çok veri bu iddiayı desteklemektedir. Kâsım'ın romanını yazmasında ilk dönem hayatına duyduğu özlemin büyük etkisi olduğu açıktır.

Abdülhakîm Kâsım'ın “Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a” romanında özlem duygusunun şu noktalarda yoğunlaştığını söylemek mümkündür:

3.1. Akşam Toplantısına Duyulan Özlem

Romanda karşılaşılan ilk özlem teması Hâcî Kerîm ve cemaatinin her akşam düzenledikleri akşam toplantısına duyulan özlemdir. Öyle ki başta roman kahramanı Abdülazîz olmak üzere tüm roman kahramanları bu geceleri dört gözle beklemektedir. Dervişler, gündüz sıkıcı ve yorucu işlerini bitirip akşam rahatlamak için Hâcî Kerîm'in evine akın etmektedirler. Gün içinde yaşadıkları zorlukları ve stresleri bu şekilde dindirdikleri anlaşılmaktadır. Yazar: “نَمَّةٌ فِي الدُّورِ الْكَيْبِيَّةِ تَنْتَظِرُهُمُ الْعُرْفُ الْمُظْلِمَةُ وَالنُّومُ إِلَى “الصَّبَّاحِ، أَمَّا أَصْحَابُ الْحَاجِ كَرِيمٍ فَأَمَامَهُمْ مَبَاهِجُ الْمَسَاءِ *Toplantıya katılmayanları kasvetli evlerinde karanlık odalar ve sabaha kadar uyku beklerdi, Hâcî Kerîm'in dostlarının önünde ise akşamın eğlenceleri vardı.*”⁴⁸ diyerek bir açıdan roman kahramanlarının özleminin sebebini de açıklamaktadır. Sonrasında yatsı namazından sonra dervişlerin Hâcî Kerîm'in evinde toplandıkları görülmektedir. Yazar bu durumu:

فِي كُلِّ مَسَاءٍ يُلْتَمِمْ شَمْلَ هَوْلَاءِ الصَّبَّاحِ، عَمَلُوا طَوْلَ النَّهَارِ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَشَقَّقَتْ أَيْدِيهِمْ وَصَاحُوا وَصَرَخُوا فِي الْأَوْلَادِ وَالنِّسَاءِ وَسَاطُوا الْبِهَائِمَ وَعَمِيَّتْ عَيْوُنُهُمْ بِالْعَضْبِ الْعَارِمِ، وَفِي الْمَسَاءِ لَبَسُوا الْجَلِيلِبَ الْمَغْسُولَةَ وَصَلُّوا الْعِشَاءَ جَمَاعَةً فِي الْمَسْجِدِ الْجَامِعِ وَقَالُوا مِنْ قُلُوبِهِمْ آمِينَ خَلَفَ الْإِمَامُ ثُمَّ جَاءُوا إِلَى الدُّوَارِ.

“Her akşam, gün boyu elleri çatlayıncaya kadar tarlalarda çalışan, kadın ve çocuklara bağırpı azarlayan, hayvanları kırbaçlayan, gözleri öfkeden dönen, akşamları temiz elbiselerini giyip camide cemaatle yatsı namazını kılan ve imamın arkasında içlerinden âmin diyen sonra da eve dönen bu dostlar bir araya gelirdi.”⁴⁹ cümleleriyle ifade ederek akşam toplantısına duyulan özlemin sebeplerini saymaya devam etmektedir.

Hâcî Kerîm ve dervişlerinin her akşam düzenledikleri akşam toplantılara paralel olarak, Hâcî Kerîm'in bağlı olduğu şeyhin Hâcî Kerîm ve dervişlerini her sene ziyareti sırasında da akşam toplantıları yapılmaktadır. Özlem temasının kendisini hissettirdiği bu toplantıları yazar şu satırlarla betimlemektedir:

وَتَكُونُ لَيْلَةٌ رَائِعَةٌ فِي دَارِ ذَلِكَ الدَّرْوِيشِ، لَكِنْ هَذَا إِنَّمَا يَكُونُ فِي زُورَةِ الشَّيْخِ السَّنَوِيَّةِ لِلْبَلَدِ، لَيَالٍ مُبَارَكَةٌ لَيْسَ أَبْهَى مِنْهَا أَبَدًا.

⁴⁸ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 9.

⁴⁹ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 10.

"Bu dervişin evinde harika bir gece yaşanır. Bu da şeyhin her sene beldeye yaptığı ziyaret esnasında meydana gelirdi. Daha güzelinin asla olamayacağı mübarek gecelerdi."⁵⁰

لَيْلٍ مُّبَارَكَةٍ لَيْسَ مِنْهَا أَبَدًا... كُلُّ لَيْلَةٍ يُدْعَى الشَّيْخُ وَرَهْطُهُ إِلَى دَارٍ مِنْ دُورِ الْإِخْوَانِ وَالْمُرِيدِينَ
تُدْبِحُ النَّدُورُ وَيُقَدَّمُ الطَّعَامُ وَتُقَامُ الْحَضْرَةُ وَالْأَذْكَارُ وَيَكُونُ سُرُورٌ تَرْتَاحُ مِنْهُ الْجِبْطَانُ... لَكِنْ لَيْسَ أَبْهَى
مِنَ اللَّيْلَةِ الَّتِي تُقَامُ فِي دَارِ عَلِيِّ خَلِيلٍ أَبَدًا، يَا لَهَا دَارُ عَلِيِّ خَلِيلٍ.

"Daha şaşaalısın olamayacağı mübarek gecelerdi... Her gece şeyh ve cemaati, müritlerin veya tarikat kardeşlerinden birinin evine davet edilirdi. Adaklar kesilir, yemek verilir, ayinler düzenlenir, zikirler yapılır ve duvarların bile sevindiği bir şenlik olurdu... Fakat hiçbir zaman Ali Halîl'in evinde düzenlenen geceden daha görkemlisi olmamıştı. Ali Halîl'in evi ne muazzamdı."⁵¹

Şeyhin her sene Hâcı Kerîm ve cemaatinin yaşadığı beldeye yaptığı ziyaret insanlar tarafından dört gözle ve özlemle beklenmektedir. Yazarın:

فَإِذَا مَا حَلَّ بِدَارِ عَلِيِّ خَلِيلٍ أَتَوْا بِالْعِيَالِ طَالِبِينَ الْبَرَكَاتِ يَأْخُذُ عَلِيُّ خَلِيلٌ الْعِيَالَ إِلَى الشَّيْخِ يَمْسَحُ رُؤُوسَهُمْ
وَيَتَقَلَّبُ فِي أَفْوَاهِهِمْ، وَفِي الْعُرْفَةِ يَعْكَفُ كَاتِبُ التَّعَاوِذِ وَالتَّمَانِيمِ عَلَى كِتَابَةِ الرُّقَى وَالْأُحْجِيَّةِ لِلنِّسَاءِ الْعَوَاقِرِ
وَاللَّاتِي يَمُوتُ أَطْفَالُهُنَّ، زِيَارَةُ الشَّيْخِ لِدَارِ عَلِيِّ خَلِيلٍ عَيْدٌ لِلْحَارَةِ كُلِّهَا...

"Şeyh, Ali Halîl'in evine gelir gelmez insanlar bereket isteyerek çocuklarını getirirlerdi. Ali Halîl çocukları şeyhe götürür, şeyh de başlarını okşar ve ağızlarına tükürürdü. Muskacı odada çocukları ölen ve çocuğu olmayan kadınlara muska yazmakla meşguldü. Şeyhin Ali Halîl'in evini ziyareti tüm mahalle için bayram anlamına geliyordu."⁵² cümlelerinden anlaşılacağı üzere insanların şeyhi ve muskacıyı dertlerine çare olarak görmeleri ve onlardan medet ummaları, şeyhin beldeye yapacağı ziyarete duyulan özlemin ana sebebidir. Daha genel bakıldığında şeyhe ve şürekâsına atfedilen kutsallık insanlar nezdinde büyük bir sevgiye dönüşmekte ve bu sevgi araya zaman girince özlem duygusuna dönüşmektedir.

3.2. Mevlit Kutlamalarına Duyulan Özlem

Romanda görülen en büyük özlem teması, roman kahramanlarının bağlı oldukları Şeyh Ahmed Bedevî'nin mevlit kutlamalarına duyulan özlemdir. Romanın hemen her bölümünde görülen bu tema romanın ana temalarından biridir. Mevlit kutlamalarına duyulan özleme ilk olarak roman kahramanlarından Selîm Şerkesî Neccâr'ın Hâcı Kerîm'e gelip mevlit zamanını haber vermesiyle rastlanmaktadır. Bu haber üzerine Hâcı Kerîm'in çok sevindiği görülmektedir:

مدد يا سيدي يا سيد مدد... ناديت علينا يا ابو فراج واد احنا جاينين .

"Medet ey efendim Seyyid medet... Sen bizi çağırдын ey Ebâ Ferrâc, işte geliyoruz."⁵³

⁵⁰ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 36.

⁵¹ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 37.

⁵² Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 38.

⁵³ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 29.

Akşam toplantılarında da mevlide duyulan özlem kendini göstermekte ve roman kahramanlarının hayalini süslemektedir:

السَّفَرُ بِإِذْنِ اللَّهِ يَوْمَ الْأَحَدِ...

السَّفَرُ إِلَى السُّلْطَانِ، الطَّرِيقُ، طَنْطًا بَيْتِ الخِدْمَةِ، لِقَاءَ الإِخْوَانِ، أَلْفَرَحُ وَلَيْلَتُهُ الكَبِيرَةُ، أَلْكَلامُ يَتَرَفَّرُ
يَصْنَعُ حُلْمَ الأَيَّامِ القَادِمَةِ فِي ضَوْءِ الفَانُوسِ الَّذِي يَدَأُ يَحْفُثُ وَتَنْعَسُ دَبَّالْتُهُ...

“Yolculuk Pazar günü Allah’ın izniyle...”

Sultana, tarikat yoluna, hizmet yurdu olan Tantâ’ya, tarikat kardeşleriyle buluşmaya, mevlide ve büyük mevlit gecesine yolculuk... Fitili bitmeye ve ışığı azalmaya başlayan fenerin ışığında gelecek günlerin düşlerini anlatan konuşmalar başlıyordu...”⁵⁴

Hâcî Kerîm’in mevlit zamanını dervişlere haber vermesi karşısında gösterilen tepkiler ve yazar tarafından verilen bazı bilgiler mevlit zamanına duyulan özlemin büyüklüğünü göstermektedir:

يا ولاد... الجمعة الجايه نعمل الحضرة في رحاب السلطان.

ضَحَكْتَ الوُجُوهُ الوَضِيئَةُ بالسُّرُورِ... مَدَدُ يَا سَيِّدِي يَا سَيِّدُ... وَمَدَدُ يَا أَبُو فَرَّاحٍ...

صَفَقَتْ أَحْقَانُ دُحَّانِ المَضْغِ عَلَى الأَكْفِ الأَيَّامِ القَادِمَةِ وَاعِدَّةً بِالمَبَاهِجِ نَضِجِ الشُّوقِ نَحْتِ وَطَاءِ الظَّهِيرَةِ
فِي أَيَّامِ العَمَلِ الشَّاقِّ المُتَتَابِعَةِ...

“Evlatlarım... Gelecek Cuma toplantımızı sultanın huzurunda yapacağız.

Temiz yüzler sevinçten güldü... Medet ey Efedim Seyyid... Medet ey Ebâ Ferrâc...

Tütün tabakaları avuçlara vuruluyordu. Gelecek günler mutluluk vaat ediyordu. Bitmek bilmeyen çetin çalışma günlerindeki öğle sıcaklığı altında özlemleri kabarırdı...”⁵⁵

Bu haberden sonra başta roman kahramanları olmak üzere tüm belde halkı mevlidi kutlamak için hazırlıklara girişmiştir. Mevlit için ekmek ve peksimet yapımı olmazsa olmazlar arasındadır. Nitekim kadınlar tarafından yapılan bu ekmek ve peksimetler mevlit süresi boyunca tüketilecek ve infak edilecektir. Tüm belde halkının kendi imkânı ölçüsünde bu etkinliğe katkı sunması mevlide duyulan sevgi ve özlemin büyüklüğünü ayrıca göstermektedir.

لَا بُدَّ أَنْ حَبَرَ حَبِيزِ المَوْلِدِ قَدْ انْتَشَرَ فِي البَلَدِ فَأَنْتَ كُلُّ وَاجِدَةٍ إِلَى دَارِ الحَاجِ كَرِيمِ بِحَلَابِ بِهَيْمَتِهَا مُشَارَكَةً
فِي رَوَادَةِ مَوْلِدِ السُّلْطَانِ.

⁵⁴ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 45.

⁵⁵ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 33.

"Mevlit için ekmek pişirme haberi tüm beldede yayılmış olmalıydı. Her kadın şeyhin mevlidi için yapılan erzak hazırlama etkinliğine katılmak için hayvanının sütüyle Hâcî Kerîm'in evine gelirdi..."⁵⁶

Yazar ekmek pişirme işlemini ve bu pişirme işlemi sırasında gelişen olayları uzun uzadıya aktarmaktadır. Roman kahramanları için gayet önemli bir etkinlik olan bu işlem tamamlandıktan sonra tüm roman kahramanları ve belde halkı hazırladıkları eşyalarla beraber Tantâ şehrinin yolunu tutmuşlardır. Büyük bir özlemle Şeyh Ahmed Bedevî'nin mevlidini kutlamaya giden kahramanların durumunu bir yerde yazar şöyle betimlemektedir:

مِنْ كُلِّ الْقَرْيِ نَاسٌ ذَاهِبُونَ إِلَى الْمَوْلِدِ، الْمَسَارِبُ الصَّغِيرَةُ بَيْنَ الْحُقُولِ كَالْعُرُوقِ فِي رَاحَةِ وَرَقَةِ الشَّجَرِ
تُرْفَدُ السِّكَّةُ كُلُّ أَنْ بَارْتَالِ مِنَ الْمُسَافِرِينَ، الرَّجَالُ فِي الْجَلَالِيبِ الْمَعْسُولَةِ وَالنَّبَاتِ فِي الشَّيْلَانِ الْحَمْرَاءِ
وَالْحَضْرَاءِ وَاللَّيْمُونِيَّةِ وَالنِّسَاءِ حَامِلَاتُ السِّبَالِ وَصُرُرُ الرَّادِ عَلَى الرُّؤُوسِ زَرَافَاتٌ لَا تَنْقَطِعُ وَالْغِنَاءُ
وَصَفْقُ الْأَكْفِ وَالزِّيَابِ:

يا ابو عتبه خضراء ... يا سيد نادينا

ودبحنا البقرة ... يا سيد وجينا

"Her köyden insanlar mevlide gitmekteydi. Tarlalar arasındaki geçitler yola her an yolcu kabileleri akıtan ağaç yaprağındaki damarlar gibiydi. Adamlar yıkanmış cilbaplara, kızlar ise kırmızı, yeşil veya limoni renkteki şallara bürünmüşlerdi. Kadınlar da başlarının üzerinde sepetler ve azık bohçaları taşıyorlardı. İnsan seli, nağmeler, el çırpmalar ve haykırışlar hiç kesilmiyordu:

- Ey yeşil eşik sahibi, sana sesleniyoruz ey Seyyid,

- Kurbanlar kestik, sana geldik ey Seyyid..."⁵⁷

Yazar romanın başka yerlerinde mevlit kutlamasının roman kahramanları açısından önemini ve ona duyulan özlemin bazı sebeplerini şöyle dile getirmektedir:

وَعَلَى الْمَصَاطِبِ أَمَامَ أَبْوَابِ الدُّورِ فِي الْعَصَارِ وَعَلَى الْكَيْمَانِ فِي اللَّيَالِي الصَّيْفِيَّةِ الْمُقَمَّرَةِ يَدُورُ الْكَلَامُ
مَادًّا عَنِ أَيَّامِ السَّرُورِ، قَلِيلَةٌ عَلَى مَدَارِ الْعَامِ، وَالزَّمَنُ بَيْنَهَا مَفْرُوشٌ بِالْكَدِّ وَالْغِنَاءِ، وَمَوْلِدِ السُّلْطَانِ فَرِيدُ
فِي أَيَّامِ السَّرُورِ، تِلْكَ السَّفَرَةُ الْغَرِيبَةُ إِلَى طَنْطَا، ثُمَّ اللَّيَالِي هُنَاكَ مُتَفَجِّرَةٌ بِالْأَضْوَاءِ وَالْغِنَاءِ وَالْهَيْجَانِ ...

"İkinci vakti evlerin kapısı önündeki oturaklarda ve mehtaplı yaz gecelerinde yükseğe çıkıntılar üzerinde yıl boyunca az sayıdaki neşeli günler hakkında konuşulurdu. Neşeli geçen günler arasındaki zaman çalışma ve cefa zamanlarıydı. Sultanın mevlidi bu mutlu günler arasında benzersizdi. Şu Tantâ'ya yapılan garip yolculuk sonra da coşku, nağmeler ve ışıltilarla dolan geceler..."⁵⁸

⁵⁶ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 56-57.

⁵⁷ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 102.

⁵⁸ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 88.

كَمْ رَقَّتِ الْقُلُوبُ وَهَفَّتِ لِلسَّعْرِ الْوُشْيِكِ وَطَارَتْ أَجْنِحَةُ الشُّوقِ وَحَطَّتْ عَلَى الذِّكْرِيَّاتِ الْحَبِيبَةِ...

“Kalpler ne denli duygusallaşır ve yaklaşan yolculuğa hasret duyardı. Özlem kanatları uçuşur ve güzel hatıralar üzerine konardı.”⁵⁹

Roman kahramanları, mevlit şenliklerini kutlamak için Tantâ şehrine yaptıkları yolculuk sırasında pek çok macera kabilinden olay yaşamaktadır. Yazar tarafından ayrıntılı aktarılan bu olaylara rağmen kahramanların yollarına ısrarla devam etmesi bir açıdan mevlit kutlamalarına duyulan özlemin boyutunu da ifade etmektedir.

هَكَذَا يَكُونُ السَّعْرُ إِلَى السُّلْطَانِ شَوْقٌ وَلِقَاءٌ، خَوْفٌ وَدَهْشَةٌ وَاكْتِشَافٌ...

“Sultana yolculuk işte bu şekilde özlem, kavuşma, korku, hayret ve yeni şeyler öğrenmeyle geçip gitmekteydi...”⁶⁰

Roman kahramanlarının Tantâ şehrine varıp Şeyh Ahmed Bedevî'yi ziyaretleri esnasında yaşadıkları da mevlit kutlamalarına olan özlem duygusunun yoğunluğunun başka bir göstergesidir.

أَوَّلُ شَارِعِ السِّكَّةِ الْجَدِيدَةِ الْمَنَازِلُ الْقَدِيمَةُ الْعَبْرَاءُ عَلَى الْجَانِبَيْنِ الظُّلُّ الْمَمْدُودَةُ عَلَى الدَّكَاكِينِ مِنَ الْوَاجِهَةِ إِلَى الْوَاجِهَةِ، سَفْفِيَّةٌ كَامِلَةٌ مِنَ الْخَيْشِ، سِرْدَابٌ مُعْتَمٌ قَدِيمٌ يَدْمُتُ نَظْرَاتِ الْعُيُونِ فَمَا تَسْتَنْطَلِغُ الْمَشْهَدَ الْبَدْوِيَّ إِلَّا بَعْدَ أَنْ تَهْدَأَ بِلَابِلِهَا بِالرَّوَاءِ الطَّيِّبِ... الْآنَ الْمَقَامُ... عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْرِفُ الرَّيْثَ فِي خُطْوَةِ أَبِيهِ عِنْدَمَا تَتَجَلَّى قُبَّةُ السُّلْطَانِ، يَحْزُرُهُ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ، وَقُلُوبُ الرِّجَالِ مَوْصُولَةٌ بِقَلْبِ الْحَاجِ كَرِيمٍ... دَهَلُوا عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَتَعَلَّقَتْ الْأَبْصَارُ بِمَشْهَدِ الْبَدْوِيِّ...

“Sikketu'l-Cedîde Caddesi'nin başında karşı karşıya eski ve tozla kaplı evler vardı. Tenteler bir vitrinden diğere dükkânlar üzerinde uzanıyordu... Bezden deliksiz bir çatıydı... Eski ve karanlık tünel bakışları yumuşatmaktaydı... Gözlerin kargaşası tatlı suyla dindikten sonra el-Bedevî'nin manzarasını izlemeye başlıyordu... İşte şimdi türbe... Sultanın kubbesi görüldüğünde Abdülazîz babasının adularındaki duraksamayı biliyor, önceden kestirebiliyordu. Adamların kalpleri ise Hâcî Kerîm'in kalbine bağlı durumdaydı... Her şeyi unutmuşlar ve gözler Bedevî'nin türbesinin görüntüsüne bakakalmıştı...”⁶¹

Şeyh Ahmed Bedevî'nin türbesini ziyaret esnasında tam bir izdiham yaşanmış, insanlar neredeyse birbirini ezme durumuna gelmişler ve bir duygu yoğunluğu hali oluşmuştur. Bu durum roman kahramanlarının hissettiği özlemin aşırılığını net bir şekilde göstermektedir.

كَيْفًا نَحَاسَ هَائِلٌ لَامِعٌ، آلَافٌ انْعِكَاسَاتِ الصُّوَى السَّاقِطِ مِنْ ثَرِيَّاتِ السَّقْفِ تَتَحَوَّى حَوْلَ الْمَقَامِ كُنْثَةً الْخُلُقِ، آلَافٌ الْقُلُوبِ آلَافٌ الْعُيُونِ آلَافٌ التَّنْهَدَاتِ وَالْأَهَاتِ وَصَرَخَاتِ الْعَدَابِ وَالْهَيْبَامِ، طَاقَاتِ الرُّهُورِ الْمَشْنُوقَةِ عَلَى شَبَكِ النَّحَاسِ خُبِقَتْ رِنَاتٌ وَرَيْقَاتُهَا بِالْأَنْفَاسِ الرَّاجِمَةِ... النَّاسُ مُتَلَاصِفُونَ تَمَامًا كَأَنَّهُمْ

⁵⁹ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 93.

⁶⁰ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 109.

⁶¹ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 130.

كُنْثَلُهُ لَحْمٌ وَاجِدَةٌ بِالْآلَافِ الرُّؤُوسِ تَلْتَفُ حَوْلَ الْمَقَامِ مِنْ شَبِكِ النَّحَاسِ اللَّامِعِ، جَسَدٌ وَاجِدٌ يَزْحَرُ بِكُلِّ مَا يَزْحَرُ بِهِ الْجَسَدُ مِنْ وَسْوَساتٍ غَرِيبَةٍ يَلْتَقِطُهَا جَسَدُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْمُرْهَفِ... فَذَلِكَ الضَّوْءُ الْبَاهِرُ عَاجِزٌ عَنِ الْغَوْصِ بَيْنَ النَّاسِ وَخَلَقَ الْمَسَامَ بَيْنَ كُنْثَلِ اللَّحْمِ الْمُتْرَاصَةِ...

“Devasa bakır kütleleri parlıyor, tavandaki avizelerden binlerce ışık yansımaları düşüyor ve makamın etrafını insan yığınları sarıyordu... Binlerce kalp, binlerce göz ve binlerce hıçkırık, ah, acı ve sevdâ haykırışları yükseliyordu. Yiğilan insan nefesleri, bakır örgülere asılmış çiçek demetlerinin yapraklarının kokularını bastırıyordu... İnsanlar birbirinin üstüne yığılmış ve sanki sultanın parlak bakır örgülerinin etrafını sarmış binlerce başı olan tek bir et yığını halindeydiler. Bir vücut gibi bir beden dolabileceği garip vesveselerle doluyorlar, Abdülazîz’in hassas bedeni ise bu vesveseleri algıyordu... İşte şu parlak ışık insanlar arasına nüfuz edemiyor ve birbirine kenetlenmiş et kütleleri arasında gözzenekler oluşturamıyordu...”⁶²

Şeyh Ahmed Bedevî'nin türbesinden ayrılırken Hâcî Kerîm özelinde kahramanların derin bir hüznü kapıldığı görülmektedir.

إِصْطَفُوا حَوْلَ الْإِمَامِ لِصَلَاةِ الْمَغْرَبِ تَحْتَ قُبَّةِ الْكَبِيرَةِ وَجِيئًا مَدَّ جَارُ عَبْدِ الْعَزِيزِ لَهُ يَدًا لِلْمَصَافِحَةِ بَعْدَ انْتِهَاءِ الصَّلَاةِ كَانَ سَارِحًا، خَجَلٌ مِنْ شُرُودِهِ لَكِنَّهُ سَلَّمَ عَلَى الرَّجُلِ فِي سَكُونٍ وَجِيئًا بَارِحًا الْمَقَامَ كَانَتْ رُوحَ الْحَاجِّ كَرِيمٍ مَارَ الْتَ هُنَاكَ وَكَانَتْ عَيْنَاهُ نَدِيئَانِ بِالْذُّمُوعِ.

“Akşam namazını kılmak için büyük kubbenin altında imamın çevresinde dizildiler. Abdülazîz, namaz bittikten sonra yanında duran kişi tokalaşmak için elini uzattığı sırada düşüncelere dalmıştı. Dalgınlığından dolayı utandı fakat sakince adamı selamladı. Makamdan ayrıldıklarında Hâcî Kerîm'in kalbi hala oradaydı, gözleri yaşlarla dolmuştu...”⁶³

Romanın sonraki kısımlarda yazar, roman kahramanlarının mevlidi kutlayıp evlerine döndüklerinde yeniden mevlidi kutlamaya dönük bir özlem duygusunun yeşereceği bilgisini vermektedir. Bu bilgidен mevlit kutlamaya duyulan özlemin roman kahramanlarında süreklilik arz eden güçlü bir duygu olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu bilgilerin yanında yazar, mevlit kutlamalarına olan özlemin etkenlerini saymaya devam etmektedir.

عَدَا سَبْكَوْنُونَ عَلَى رُؤُوسِ الْغَيْطَانِ أَفْدَامُهُمْ غَارِقَةٌ فِي الطَّيْنِ وَأَيْدِيهِمْ مُلْتَهَبَةٌ بِوَاطِنِ أَكْفَهَا مِنَ الْقَبْضِ عَلَى الْفَأْسِ وَالْعَرَقِ يَنْدَى الْجَبِينِ مِنْ جَدِيدِ دَوَامَةِ الْكَدْحِ وَالْعَنَاءِ لَكِنَّ لَبِضْعَةَ أَيَّامٍ آتِيَةً سَتَكُونُ ثَمَّةَ حِكَايَاتٍ وَضَحَكَاتٍ، جُلُوسَاتٍ عَلَى أَكْوَامِ التَّرَابِ وَعَلَى الْمَصَابِطِ أَمَامَ الدُّورِ وَحَدِيثٌ عَمَّا جَرَى وَكَانَ فِي أَيَّامِ الْمَوْلِدِ وَمُنْذُ هَذِهِ الْجُلُوسَاتِ سَتَوْلَدُ بَدْرَةٌ الشُّوقِ إِلَى سَفَرِ جَدِيدٍ... بَدْرَةٌ تُنْمِيهَا أَيَّامُ الْكَدِّ وَالشَّقَاءِ تَحْتَ وَطْأَةِ الظَّهِيرَةِ حَتَّى يَدُورَ الْعَامُ وَيُنَادِي الْمُنَادِي لِمَوْلِدِ السُّلْطَانِ...

“Yarın ise tarla başında olacaktı; ayakları çamurlara batacak, elleri balta tutmaktan avuçlarının içi su toplayacak ve ter, sıkı çalışma ve zahmet girdabında yeniden alınları ıslatacaktı... Fakat hikâyelerin anlatıldığı, gülüşmelerin uçtuğu, toprak yığınlarının ve evlerin önündeki çıkıntılarının üzerinde oturulup yaşanmış şeyler ve mevlit günleri hakkında konuşulacak günler de

⁶² Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 166.

⁶³ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 193.

gelecekti. Bu oturmaldan sonra yeni bir yolculuğa olan özlem filizi yeşerecekti... Öğle zahmeti altında meşakkat ve aşırı çalışma günlerinin beslediği bir filizdi bu... Ve nihayet yıl geçecek ve bir münadi sultanın mevlidi için seslenecekti...”⁶⁴

3.3. Eski Zaman ve Olgulara Duyulan Özlem

Romanda öne çıkan başka bir özlem şekli geçmiş zaman ve olgulara duyulan özlemdir. Romanın son bölümü ile ilk bölümü arasında zamansal açıdan uzun bir zaman olduğu görülmektedir. Bu sebeple bu özlem şeklinin romanın sonlarına doğru yoğunlaştığı gözlenmektedir. Romanda görülen ilk geçmişe özlem temasının, roman başkahramanı Abdülazîz’in sevdiği kız Semîra’yla olan anılarında kendini göstermektedir.

لَكِنَّهُ يَنْدَكُرُهَا، غَدِيرَ تَاهَا وَعَيْنَاهَا وَابْتِسَامَتُهَا الرَّائِقَةَ... زَمَانٌ... حِينَمَا كَانَ بَعْدَ طِفْلًا صَغِيرًا كَانَ يَنْتَظِرُ
الْعِيدَ فِي شَوْقٍ وَرَيْبَةٍ الْعِيدِ يَبْقَى سَاكِنًا عَازِلًا نَفْسَهُ عَنِ ضَجَّةِ الْعِيَالِ مُصِيحًا السَّمْعَ... ثُمَّ فَجَاءَهُ يَسْمَعُ زَمَانَةَ
الْعَرَبِيَّةِ وَيَنْدَفِعُ خَارِجًا يَفْتَحُ الْبَابَ الْكَبِيرَ، وَتَنْزِلُ هِيَ مِنَ الْعَرَبِيَّةِ مَعَ أَبِيهَا وَأُمِّهَا صَغِيرَةً لَطِيفَةً مِثْلَ
الْعَرَائِسِ الَّتِي تُعْرَضُ فِي نَوَافِذِ الدَّكَاكِينِ وَطَوَّلَ إِجَارَةَ الْعِيدِ لَا يُقَارِفُهَا يُلَاعِبُهَا وَيَعْنِي بِهَا إِلَى أَنْ تُسَافِرَ
فَيَبْقَى حَزِينًا مُنْتَظِرًا عَوْدَتَهُمْ فِي الْعِيدِ الْآخِرِ... لَقَدْ مَرَضَ أَبُوهَا وَمَاتَ وَهِيَ الْآنَ تَسْكُنُ حَارَتَهُمْ مَعَ أُمِّهَا
وَهُمَا يُسَافِرَانِ مَعًا إِلَى الْمَدْرَسَةِ فِي طَنْطَا كُلِّ يَوْمٍ لَكِنَّهُ مَعَ ذَلِكَ مُشْتَاقٌ إِلَيْهَا دَائِمًا...

“Fakat hatırlıyordu onu, saç örgülerini, gözlerini ve masum gülüşünü... Zaman... Küçük bir çocukken bayramı özlemle beklerdi. Bayram gecesi ise kulak kabartarak çocukların gürültüsünden uzakta sessizce dururdu... Sonra aniden araba kornasını duyar büyük kapıyı açarak dışarı fırlardı. O, anne ve babasıyla beraber dükkânların vitrinlerinde sergilenen oyuncak gelinler gibi minikçe ve zarif şekilde arabadan inerdi. Bayram tatili boyunca ondan ayrılmaz, onunla beraber oynar ve gidene kadar onunla ilgilenirdi. O gidince diğer bayram dönünceye kadar mahzun kalırdı... Babası hastalanıp öldü. Şimdi ise annesiyle beraber onların mahallesinde oturuyordu. Tantâ’da her gün beraber okula gitmesine rağmen Abdülazîz onu sürekli özlemekteydi...”⁶⁵

وَجِيئًا يَقِفُ عَلَى بَابِ الْحَارَةِ يَكَادُ صَدْرُهُ يَنْفَجِرُ بِالشَّوْقِ يُرَكِّزُ بَصَرَهُ بِقُوَّةٍ عَلَى الْمُنْحَنِ حَيْثُ تَلْتَوِي
الْحَارَةُ وَتَغِيْبُ يُرَكِّزُ بَصَرَهُ مُعَدِّبًا مُشْتَاقًا فَإِذَا بِهَا خَارِجَةً كَمُعْجَزَةٍ نَبِيٍّ...

“Mahallenin başında durduğunda Abdülazîz’in kalbi özlemle çarpardı. Bakışlarını tüm kuvvetiyle yolun kıvrılıp gözden kaybolduğu köşeye sabitlerdi. Bakışlarını acı duyarak ve özlemle sabitlerdi. O da birden sanki peygamber mucizesiymiş gibi ortaya çıkardı.”⁶⁶

Romanın ikinci başkahramanı sayılabilecek Hâcî Kerîm’in medrese okuduğu yıllarda teyzesinin kızı Habîbe’nin kendisine yemek getirmesini ve kendisiyle konuşup rahatlamasını anlatması da özlem temasını ihtiva ettiği söylenebilir. Annesinin küçükken vefat etmesi ve teyzesi kızının kendisiyle sürekli ilgilenmesi Hâcî Kerîm’i teyzesinin kızına büyük bir sevgi duymaya itmiş görünmektedir. Nitekim sevgi ve özlem duyguları

⁶⁴ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 182-183.

⁶⁵ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 51.

⁶⁶ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 51.

birbirlerine çok yakın ve birbirlerine bağlı iki kardeş duygudur. Hâcî Kerîm ilim tahsili yıllarında teyzesinin kızının gelmesini özlemle beklemektedir.

كَانَ الْحَاجُّ كَرِيمٌ حَكِي لِعَبْدِ الْعَزِيزِ كَيْفَ كَانَ طِفْلاً صَغِيرًا يَجْلِسُ خَائِفًا عَلَى مِصْطَبَةِ الْكِتَابِ يَتَلَوُ قِصَارَ السُّورِ مَعَ كُورِسِ الْأَطْفَالِ الْخَائِفِينَ مِنْ عَصَا الشَّيْخِ الطَّائِرَةِ فِي الْهَوَاءِ الْوَاقِعَةِ عَلَى أَجْسَادِهِمْ تَسْتَحْتُهُمْ عَلَى مَزِيدٍ مِنَ الصُّرَاخِ... وَحَكَى أَنَّ عَيْنَيْهِ دَائِمًا كَانَتْ عَلَى بَابِ الْكِتَابِ تَتَرَقَّبُ مَجِيءَ حَبِيبَةِ ابْنَةِ خَالَتِهِ، تَأْتِيهِ كُلَّ يَوْمٍ فِي جِلْبَابِهَا الْمُرَوَّرِ وَشَالِيهَا الْأَزْرَقِ وَالصُّرَّةِ الصَّغِيرَةِ فِي يَدَيْهَا، تَسْتَأْذِنُ الشَّيْخَ وَتَأْخُذُ كَرِيمًا فِي نَاحِيَةٍ، تَقْرُدُ صُرَّةَ الطَّعَامِ أَمَامَهُ تُطْعِمُهُ وَتَذُوبُ خَوْفَهُ، تُحَادِثُهُ قَلِيلًا ثُمَّ تَتْرُكُهُ رَاجِعَةً...

"Hâcî Kerîm Abdülazîz'e, kendisinin küçük bir çocukken korku içinde medresenin oturağında oturduğunu ve hocanın havada uçuşup çocukların vücuduna inen ve onları daha fazla bağürmaya sevk eden sopasından titreyen çocuk korosuyla beraber kısa sureleri okuduğunu anlatırdı... Gözlerinin daima medresenin kapısında olduğunu ve teyzesinin kızı Habîbe'nin gelmesini beklediğini, teyzesi kızının da her gün kırmızı elbisesi, mavi şalı ve elinde küçük bohçasıyla gelip Hâcî Kerîm'i bir köşeye götürdüğünü, yemek bohçasını önüne serip onu doyurduğunu, korkusunu giderdiğini ve onunla biraz konuşup sonra da bırakarak döndüğünü anlatırdı..."⁶⁷

Bir müddet sonra Habîbe evlenmiş ve Hâcî Kerîm de düğün yerine gitmiştir. Habîbe'nin gelin elbiseleri içinde Hâcî Kerîm'i kucaklaması sırasında Hâcî Kerîm'in yoğun duygusal anlar yaşadığı görülür. Yaşlılık çağında bile Habîbe'nin gelinliğinin yumuşaklığını yüzünde hisseden Hâcî Kerîm'in gönlünde Habîbe'ye olan sevginin ve onunla olan anılara duyduğu özlemin izleri görülmektedir.

كَانَتْ تَأْتِيهِ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى أَنْ رَوَّجُوها، وَيَوْمَ رَوَّجَهَا رَاحَ إِلَى هُنَاكَ، إِحْتَضَنَتْهُ إِلَى صَدْرِهَا وَهِيَ فِي ثِيَابِ الْعُرْسِ، لِأَزَالَ يَحْسُ حَرِيرَهَا عَلَى وَجْهِهِ، بَكَتْ وَضَمَّتْهُ إِلَى صَدْرِهَا، إِفْلَتَتْ مِنْ ذِرَاعِهَا مَخْنُوقًا بِالذُّمُوعِ وَعَادَ إِلَى قَرِيْبَتِهِ، إِلَى دَارِ أَبِيهِ دَارٌ كَبِيرَةٌ مَائِجَةٌ بِالْعِيَالِ وَالتِّسَاءِ وَالتَّبَهَائِمِ لَا يَأْلَفُ فِيهَا أَحَدًا وَلَا يَأْبَهُ لَهُ فِيهَا أَحَدٌ... مَاتَتْ أُمُّهُ يَوْمَ وَلَاذْتِهِ...

"Evlenene kadar her gün Hâcî Kerîm'e gelirdi. Evlendiği gün Hâcî Kerîm düğün yerine gitmiş ve Habîbe gelinlik içerisinde onu kucaklamıştı. Elbisenin ipekli oluşunu hala yüzünde hissetmekteydi. Habîbe ağılayarak Hâcî Kerîm'i kucaklamıştı. Hâcî Kerîm gözyaşlarına boğulup kolları arasından kaçmış ve köyüne, babasının çocuklar, kadınlar ve hayvanlarla dolu büyük evine dönmüştü. Orada yakınlık duyduğu kimse yoktu, kimse de ona aldırış etmezdi. Annesi, Hâcî Kerîm'in doğduğu gün ölmüştü."⁶⁸

Romanda kişi ve olgulara olan özlem dışında mekânların eski haline duyulan özlem de göze çarpmaktadır. Nitekim romanda adı çokça zikredilen Sikketu'l-Cedîde caddesinin eski haline olan özlemi yazar, roman başkahramanın gözünden esefle şöyle dile getirmektedir:

حَرَجُوا إِلَى الْمَيْدَانِ مَرَّةً أُخْرَى رَحْبٌ قَلِيلٌ الْعَابِرِينَ وَالْمَقَاهِي مِنْ حَوْلِهِ مَشْحُونَةٌ مِنْ دَاخِلِهَا بِالضَّوْءِ وَبَعْضُ الرُّوَادِ مَثْنُوا يَنْظُرُونَ سَاكِنِينَ... مَاذَا صَنَعُوا بِشَارِعِ السِّكَّةِ الْجَدِيدَةِ... هَدَمُوهُ وَأَنْشَأُوا مَكَانَهُ

⁶⁷ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 177.

⁶⁸ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 177-178.

شَارِعًا وَسِعًا، بَعَرُوا بَطْنَ الرِّوَاءِ الْقَدِيمِ، لَأَزَالَ يَذْكُرُ صَفَى الدَّكَائِينَ الْقَدِيمِينَ وَسَقِيفَةَ الظَّلَلِ الْمَمْدُودَةَ
مِنَ الْجَانِبِينَ عَلَى وَاجِهَاتِ الدَّكَائِينَ لِلشَّارِعِ عَتَامَةً وَأَنْفَاقَ حَمِيمِينَ هَدَمُوا كُلَّ هَذَا أَصْبَحَ مَفْضُوحًا
لِلشَّمْسِ بُنِيَتْ عَلَى الْجَانِبِ الْمَهْدُومِ عِمَائِرٌ صَغِيرَةٌ سَخِيفَةٌ قَمِيئَةٌ.

“Bir kez daha geniş, az sayıda gelip geçen ve etrafında içerisi ışıla dolu kafelerin olduğu meydana çıktılar. Önde gidenlerin bazıları sessizce bakınıyorlardı... Sikketu'l-Cedide caddesine ne yapmışlardı... Yıkıp yerine geniş bir cadde inşa etmişler ve eski pınarın karnını yarmışlardı. Eski dükkânların sadeliği ve iki taraftan dükkânların üzerine düşen gölge çardağı hala aklıdaydı. Caddede karanlık ve aydınlık iki dost gibiydi. Bütün bunları yıkmışlar ve cadde güneşe maruz kalmıştı. Yıkılan yerlere ise saçma ve adi yapılar inşa edilmişti.”⁶⁹

Romanın son kısmında yazar Hâcî Kerîm ani bir hastalığa yakalandığını ve yarı felç kaldığını ifade etmektedir. Hâcî Kerîm’in bu hastalığı sonucunda eskiden yapabildiği işleri yapamaz hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu işlerin başında mevlit kutlamalarına katılmak gelmektedir. Hâcî Kerîm’in bu üzücü haline rağmen mevlit şenliklerine olan özlemini kaybetmediği görülmektedir. Bu durum geçmişe duyulan özlemin farklı bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

الْأَبُ جَالِسٌ عَلَى الْمَصْطَبَةِ كَثُفَ أَنْحَلُ مِنَ الْآخِرِ قَلِيلًا وَأَكْثَرَ مَبِيلًا وَوَجْهَهُ مُعَبَّرٌ رُبَّمَا مِنْ غُبَارِ الطَّرِيقِ
الَّذِي يَقْطَعُهُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى الْمَحْطَّةِ بِلَا كَلَالٍ لَكِنَّهُ غُبَارٌ لَا يُعَالِجُهُ الْعَسَلُ الدَّائِبُ يَدَاهُ مُتَعَانِقَانِ فِي حَجْرِهِ
وَعَصَاهُ بِجَوَارِهِ، لَمْ يَعُدْ يَسْتَعْنِي عَنْهَا، وَقَدْ بَقِيَ لَهُ الشَّلَلُ النَّصْفِيُّ بَعْدَ صَدَمَةِ الْمَرَضِ الْأَوَّلِ... وَذَلِكَ
الذُّهُولُ فِي عَيْنَيْهِ، عَيْنَاهُ الْبُنَيَّتَانِ الْبَارِقَتَانِ بِشَوْقٍ لَا يَبُلُ فَيَلْتَفِتُ حَوْلَيْهِ كَطَائِرٍ مُطَارِدٍ...

“Baba oturakta otururdu, bir omzu diğerinden biraz daha ince ve eğikti. Yüzü ise tozluymuş, belki de her gün yorulmadan istasyona gittiği yolun tozuymuş. Bu tozu sürekli yıkamak bir çözüm değildi. Elleri kucağında kenetlenmiş, bastonu ise yanındaydı. Artık bastonu olmadan yapamıyordu, ilk hastalıktan sonra yarı felç kalmıştı... Avını kovalayan kuş gibi etrafına bakınan ve dinmeyen bir özlemle parlayan kahverengi gözlerindeki şu hayret ifadesi...”⁷⁰

Roman kahramanı Abdülaziz, Hâcî Kerîm’in özlemini dindirmek için her gün istasyon yolunda onunla beraber yürümekte ve onunla tarikat ve evliyalar hakkında sohbet etmektedir.

لَمْ يَعُدِ الْبَنَاتُ يَحْتَمِلُنَّهُ أَصْبَحْنَ يَشْكِينَ مِنْهُ وَمِنْ عَدَابِهِ لَهُنَّ... إِنْثَانٌ فَقَطْ الْأُمُّ وَعَبْدُ الْعَرِيزِ يَتَرَضَّيَانِهِ بِلَا
كَلَالٍ... الْأُمُّ تُسْرِعُ نَحْوَهُ وَتَقِفُ أَمَامَهُ كَأَنَّهَا تَفْرُدُ مَعَهُ شَالَ الْعِمَامَةِ وَتَسْأَلُهُ عَمَّا يُرِيدُ وَتَنْتَرِضَاهُ وَعَبْدُ
الْعَرِيزِ يَجْلِسُ إِلَى جَوَارِهِ وَيُحَدِّثُهُ عَنِ الطَّرِيقِ وَالْإِحْوَانِ وَ مَرَاتِ الْأَوْلِيَاءِ وَيَجْرُجُ بِهِ يَمْشِيَانِ عَلَى هَذَا
الطَّرِيقِ طَوِيلًا ثُمَّ يَعُودَانِ... هَكَذَا بِلَا كَلَالٍ...

“Kızlar artık ona katlanamıyorlar, ondan ve onlara olan zahmetinden şikâyet etmeye başlamışlardı... Sadece iki kişi, Abdülazîz ve annesi yılmadan onu hoşnut etmeye çalışıyorlardı... Anne ona doğru koşuyor, sanki onunla sarığın bağlarını çözüyormuş gibi önünde duruyor, bir şey

⁶⁹ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 194.

⁷⁰ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 210-211.

isteyip istemediğini soruyor ve onu hoşnut etmeye çalışıyordu. Abdülazîz ise yanına oturuyor ve onunla tarikat, tarikat kardeşleri ve evliyaların türbeleri hakkında konuşuyordu. Bu yolda uzun süre yürümek için çıkıyorlar sonra dönüyorlardı... İşte böyle hiç bıkmadan..."⁷¹

وَيَعُودُ بِهِ... تَهْدَمُ الرَّجُلُ تَهْدَمَ الْكَيَانَ كُلَّهُ وَبَقِيَتِ الْعُيُونُ الْمُشْتَاقَةَ عَبْدُ الْعَزِيزِ يَسِيرُ بِهِ كَأَنَّهُ طِفْلٌ يَحْتَاجُ إِلَى رِعَايَةٍ...

"Ve onu geri getiriyordu... Adamın bütün benliği yıkılmış, gözleri ise özlemle dolu kalmıştı. Abdülazîz, bakıma muhtaç bir çocukmuş gibi ona ön ayak oluyordu."⁷²

Hâcî Kerîm'in hastalığından sonra ev halkı maddi açıdan zor duruma düşmüş ve bütün yük roman başkahramanı Abdülazîz'in sırtına yüklenmiştir. Bu durum başkahraman Abdülazîz'i bazı şeyler hakkında özlemle karışık sorgulamalar yapmaya götürmüştür.

أَصْبَحَتِ الْحَقَائِقُ عَارِيَةً أَصْبَحَ الْحَاجُّ كَرِيمٌ شَرَّابِينَ وَأُورِدَةٌ وَمَخًا تَرْفُدُ عَلَيْهِ بَرَكَةٌ صَغِيرَةٌ مِنَ الْمَاءِ أَصْبَحَ الْحَاجُّ كَرِيمٌ مَذْهُوْلًا صَائِحًا شَبِيهًا مَجْنُونٍ وَدَارَتِ الْأَيَّامُ حَتَّى دَعَرَ مِنْ تَلْوِيحِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بِيَدَيْهِ فِي الْقَضَاءِ، لَنْ يَغْفِرَ عَبْدُ الْعَزِيزِ هَذَا لِنَفْسِهِ أَبَدًا... الْمَعْرِفَةُ وَالْأَلَمُ وَالْعَجْزُ، الْمَخُ وَالشَّرَّابِينَ وَالْأُورِدَةَ وَالْمَأْسَاءُ، أَيْنَ الْعَالَمِ الْمَاضِي... أَيْنَ الْكِرَامَاتِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَدَعَوَاتِ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ سَيَبْقَى الْبَيْتُ مَفْتُوحًا... سَتَبْقَى دَارًا لِلطَّعَامِ وَالضِّيْفَانِ... لَا شَيْءٌ يَأْكُلُهُ الْحَاجُّ كَرِيمٌ، إِنَّهَارَ الْعَالَمِ بِلَا رَجْعَةٍ تَمَرَّقُ بِقَسْوَةٍ... مَا الْعَمَلُ... لَا شَيْءٌ... سَوَادٌ وَالْقَهْرُ لَا يُوصَفُ...

"Gerçekler kendini göstermiş ve Hâcî Kerîm, üzerinde küçük bir sıvı kütlesinin biriktiği beyin ve damarlar yığına dönmüştü. Hâcî Kerîm deli gibi bağırarak dengersiz birine dönüşmüştü. Günler geçmiş, Abdülazîz'in boşlukta elini sallamasından bile korkar hale gelmişti. Abdülazîz bu nedenle kendini asla affetmiyordu... Bilgi, acı ve aciziyet ve beyin, damarlar ve dram... Eski günler neredeydi... Kerametler, evliyalar, adamlar ve kadınların duaları; hani evin kapısı açık olacaktı... Hani yemek ve misafirlerle dolacaktı... Hâcî Kerîm hiçbir şey yemiyordu, eski hali bir daha gelmeyecek şekilde çökmüş ve paramparça olmuştu... Ne yapılırdı... Hiçbir şey... Kara günlerin ve kahırın tarifi yoktu..."⁷³

Romanda görülen diğer bir özlem teması roman kahramanlarının eski hallerine olan özlemdir. Roman başkahramanı Abdülazîz'in diğer bir roman kahramanı Şerkesî Neccâr'ın eski halini hatırlayıp hüznle karışık özlem hissetmesi bu tür bir özlem temasına örnek verilebilir.

كَانَ عَبْدُ الْعَزِيزِ سَارِحًا يَبْتَسِمُ فِي أَسَى يَشْتَغَلُهُ أَحْيَانًا وَجْهَ الشَّرْكَسِيِّ النَّجَّارِ كَمَا كَانَ دَا رُؤَاةٍ تَحْبِيكُ عَلَيْهِ اللَّيْذَةُ الْبَيْضَاءُ فِي أَنْاقَةٍ، الْآنَ هُوَ نِصْفُ مَيِّتٍ... لَكِنَّهُ يَنْحَدِرُ فِي الشَّارِعِ مُتَسَيِّدًا عَلَى عَصَاهُ حَتَّى يَلْحَقَ بِمُجْتَمَعِ النَّاسِ عَلَى كَوْمِ التُّرَابِ لَا أَحَدَ يَجْسُ بِهِ فِي مُنْتَهَى الْمَجْلِسِ نِصْفُ نَائِمٍ لَا يَسْتَطِيعُ طَرْدَ دُبَابَاتٍ مَلْحَاحَةً شَرِهَةً تَنْوِشُ وَجْهَهُ...

⁷¹ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 211.

⁷² Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 219.

⁷³ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsânî's-Seb'a, 212.

“Abdülazîz düşüncelere dalarak üzüntü içersinde gülümsüyor, bazen de Şerkesî Neccâr’ın yüzünü düşünüyordu. Eskiden ne kadar dolgundu, üzerini şık bir beyaz kalpak şapka örterdi. Şimdi ise yarı ölü gibiydi... Fakat bastonuna dayanarak toprak yığını üzerine oturmuş insanların sohbetine katılana kadar caddede yürürdü. Kimse onu fark etmez, yarı uyur halde sonlarda bir yere otururdu. Yüzüne konan inatçı ve iştahlı sinekleri kovmaktan bile acizdi...”⁷⁴

⁷⁴ Kâsım, Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a, 223.

Sonuç

Eserlerini kaleme alırken duygu dünyasından bir hayli yararlanan yazarlardan olan Abdülhâkim Kâsım, ilk romanı "*Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*" adlı romanını yoğun duygusal malzemelerle zenginleştirmiştir. Bu durumun eserlerinin etkileyiciliğini önemli ölçüde arttırdığı söylenebilir. Nitekim tüm hayatı boyunca ağır hayat şartlarıyla yüz yüze kalması, Kâsım'ın eserlerindeki bu duygusal yoğunluğun sebeplerinden sayılabilir. "*Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*" özelinde bakıldığında ise cezaevindeyken yaşadığı yalnızlık, hissettiği derin özlem ve acılar romanın duygusal boyutunu ön plana çıkarmasında başlıca etkenlerden olduğunu düşünmek isabetli olacaktır.

"*Eyyâmu'l-İnsâni's-Seb'a*" isimli romanını cezaevindeyken yazmaya başlayan Kâsım'ın eserini geçmişe duyduğu özlemle yoğurduğu görülmektedir. Nitekim Kâsım'ın hayatı ile romanın ana teması arasında paralellik bulunmaktadır. Romanın ikinci kahramanı Hâcî Kerîm'i babasıyla özdeşleştirdiği ve bu karaktere oldukça olumlu bir rol biçtiği anlaşılmaktadır. Bu durum romanda yer alan diğer kahramanların da Kâsım'ın hayatındaki başka insanların kurgulanmasıyla oluştuğu fikrini akıllara getirmektedir. Dahası yazarın reel hayatında önemli yerlerden biri olan Tantâ şehrine romanda geniş yer vermesi bu iddiayı desteklemektedir. Tüm bu verilere bakılarak romanın özlem duygusunun etkisiyle neş'et ettiğini söylemek mümkündür. Geçmiş yaşantısı ve kişilere duyduğu özlemi romanda kahramanlar, mekânlar ve olgular üzerinden dile getirmesi, özlem temasının romanda ana temalardan birisi olmasını sağlamıştır.

Romanda temelde üç ana özlem teması göze çarpmaktadır. Bunlar roman kahramanlarının her akşam yaptıkları akşam toplantılarına duyulan özlem, Şeyh Ahmed Bedevî'nin mevlit kutlamalarına duyulan özlem ve geçmiş zaman ve olgulara karşı duyulan özlemdir. Romanda özlem temasının yanında birçok tema işlenmektedir. Fakat bu temalardan en önemlisinin özlem teması olduğunu söylemek iddialı bir söylem olmayacağı düşüncesindeyiz. Ayrıca romanın Arap edebiyat dünyasında öne çıkan bir eser olması ve 20. yüzyılda en etkileyici romanlar arasında gösterilmesinin yazarın eserdeki olaylar ve duygular arasında ustaca bir bağlantı kurabildiğini ve okuyucunun gönlüne dokunabildiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Arpa, Enver. *Afrika Seyahatnamesi*. Ankara: Fecr Yayınları, 2015.
- Akalın, Şükrü Halûk vd., “Özlem”. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.
- Deylemî, Esmâ'. *el-Bunyetu's-Serdiyyetu fi Rivâyeti Eyyâmu'l-İnsâni's-Seba' li 'Abdilhekîm Kâsım*. Cezayir: Muhammed Bûdyâf Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Ensârî, Nâsır. *el-Mucmel fi Târihi Mısır*. Kahire: Dâru's-Şurûk, 2. Basım, 1997.
- Er, Rahmi. *Modern Mısır Romanı-I (1914-1944)*. Ankara: Hece Yayınları, 2015.
- Fadl, Muhammed 'Abdilhâlik Muhammed vd., *Mevsû'atu'l-Arabîyyetu'l-Âlemîyye*. ed. Sa'd b. Abdirrahman el-Bâzîf vd. Riyad: Muessesetu İ'mâli'l-Mevsû'ati li'n-Neşri ve't-Tevzî', 2. Basım, 1999.
- Fevzî, Suheylâ. “es-Sahîr... Abdulhakîm Kâsım”. *el-Yevmu's-Sabi'*. Erişim: 03 Ekim 2021. <https://www.youm7.com/story/2017/7/28>.
- Hâdî, Muhammed Abdullah. “Abdulhakîm Kâsım... (Kıssatun Lem Tektetil)”. *el-Antûlûciyâ*. Erişim: 03 Ekim 2021. <http://alantologia.com>.
- Hadîsî, Hatîce. *Medârisu'n-Nahviyye*. Ürdün: Dâru'l-Emel, 3. Basım, 2001.
- Hâfîz, Muhammed. “el-Yevm... Zikrâ Vefâti'l-Kâtib Abdulhakîm Kâsım”. *el-Bevvâbe*. Erişim: 03 Ekim 2021. <https://www.albawabnews.com/1603952>.
- Hasan, Hayrî. “Ebî... Ellezi La Ya'rifuhu Ehed”. *el-Vefâ*. Erişim: 05 Eylül 2021. <https://alwafd.news>.
- Kâsım, Abdulhakîm. *Eyyâmu'l-İnsâni's-Seba'*. Kahire: Mektebetu'l-Usra, 1996.
- Kırş, Sa'd. “Abdulhakîm Kâsım Musekkafun ve Kâtibun Misrî”. *el-Arab*. Erişim: 03 Ekim 2021. <https://alarab.co.uk>.
- Kuranmeali*. Erişim 15 Eylül 2021. <https://kuranmeali.com>.
- Özhazar, İbrahim - Elbinsoy, İsa. *Modern Dönem İslam Ülkeleri 1*. İstanbul: Tire Yayıncılık, 2017.
- Şâir, Muhammed. “Abdulhakîm Kâsım: Kâtibu'l-Eşvâk ve'l-Esâ”. *el-Ahbâr*. Erişim: 03 Ekim 2021. https://al-akhbar.com/Literature_Arts.
- Şâir, Muhammed. *Kitâbatu Nevbeti'l-Hirâse*. Kahire: el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-'Amme li'l-Kitâb, 2013.